

TRACTATUS SEXTUS
DE PRAECEPTO OCTAVO, NONO, DECIMO
ET PRAECEPTIS ECCLESIAE

CAPUT I.

De Praecepto Octavo.

Quid prohibeatur hoc praeepto.

« Prohibetur hic omnis injusta laesio
« famae et honoris proximi: ac praecipue
« omnis falsitas et mendacium; ac laesio
« verbalis: quae fit tum in iudicio, falso ac

« cusando vel verum celando, de quo supra;
« tum etiam extra, perniciose mentiendo,
« secreta revelando (de quo vide Bonacina¹,
« Laymann²), ac denique detrahendo ».

DUBIUM I.

Quid sit Suspicio, Iudicium temerarium et Dubitatio; ac quale peccatum.

962. De iudicio temerario, et quando est mortale. — 963. De suspitione et dubitatione temeraria. — 964. An haec pertingere possit ad mortale. — 965. Quomodo discernatur iudicium a suspitione.

Iudicium, suspicio, dubitatio, quid.

962. — « Suppono haec tria differre inter
« se, quod *iudicium* sit firma animi sententia, seu assensus indubitatus; *suspicio*,
« assensus inchoatus, quo quis inclinatur
« in unam partem, iudicans probabiliter
« latere aliquod fundamentum opinandi.
« *Dubitatio* autem non est assensus (nisi
« causaliter), sed quasi suspensio animi,
« in neutram partem inclinando. — Quae-
« ritur ergo hic, non de suspitione et iudicio
« prudenti, quod sufficientibus indiciis
« nititur; sed de imprudenti et temerario,
« quod iis destituitur. Majora autem indicia
« requiruntur ad iudicium quam ad
« suspitionem; et ad hanc, quam ad dubitationem.

« habetur, cum habeat jus ad bonum non
« men et famam: praeterquam quod ex
« his iudiciis plerumque gravia mala sequuntur.
« — In confessione tamen non
« opus est explicare speciem mali iudicati;
« cum omnia uni iustitiae communitivae in specie infima adversentur.
« Escobar⁵.

« Dixi: *communiter*; quia si iudicium
« habeat magnam probabilitatem, etsi non
« omnino sufficientem ad certitudinem,
« erit veniale. Quia moralis certitudo et
« magna probabilitas non adeo distant, ut
« censeatur gravis injuria, iudicare certum
« quod est valde probabile; v. gr. si
« iudices juvenem, solum cum puella inventum
« in cubiculo, illicita tractasse.

« Ex quibus resolvitur, peccari tantum
« venialiter, temere iudicando, sequentibus casibus (vide Tanner⁶):

« 1°. Si non sit grave malum quod proximo temere impingis. Et sic eum, qui

Si habeat magnam probabilitatem, veniale.

Iudicium temerarium plene voluntarium de gravi malo, lethale.

« Resp. I°. Iudicium temerarium, cum
« plena advertentia, de gravi malo proximi, communiter est mortale contra
« iustitiam. Ita Filliuccius, Lessius³, Laymann⁴. — Ratio est, quia proximo fit
« gravis injuria, dum sine causa improbus

Item, si malum non sit grave,

¹ Disp. 2, de Restitut. in partic., qu. 2, punct. unic. —
² Lib. 3, tr. 3, part. 2, cap. 5. — *Phil.*, tr. 40, num. 6. —
³ De Just. et Jure, lib. 2, cap. 29, n. 11. — ⁴ Lib. 3, tract. 3,

part. 2, cap. 2, num. 5. — ⁵ Tract. 1, exam. 10, cap. 4,
num. 36 (edit. Lugdun. s. d.). — ⁶ Tom. 3, disp. 4, qu. 3,
dub. 2, a num. 18.

« iudicat alium esse spurium vel filium Ju-
« daei, a mortali excusant Navarra, Azor
« et Lessius, contra alios, apud Diana ¹.

« 2°. Si sit grave quidem, sed non per-
« fecte advertas.

« 3°. Si advertas quidem te male judi-
« care, non tamen advertas signa esse in-
« sufficientia, nec de iis dubites.

« 4°. Si signa sint sufficientia ad opi-
« nionem saltem probabilem.

« 5°. Mortale etiam non est (per se lo-
« quendo), si de indeterminato tantum ju-
« dices: quia nulli fit gravis injuria. —
« Escobar ² ex Fagundez ³ ».

963. - « Resp. II°. Suspicio et dubitatio
« temeraria ex genere suo videntur esse
« peccata tantum venialia; maxime si pro-
« cedant ex errore intellectus, quo indicia
« ut sufficientia apprehenduntur ⁴. Ita
« Laymann ex S. Thoma, Navarro, Mo-
« lina; Filiucci ⁵, Lessius ⁶, etc. (contra
« multos, qui putant esse mortale). — Ra-
« tio est, quia communiter suspicio tan-
« tum est concitatio quaedam ad assen-
« sum; manet enim in mente suspicantis
« aliquo modo bona existimatio proximi:
« ergo non fit illi gravis injuria, cum non
« totaliter deturbetur de possessione bo-
« nae famae; fit tamen aliqua, quia temere
« dubitatur.

« Dixi: *maxime si ex errore*; quia ta-
« lis, cum non sit per se voluntaria nec
« pertinax, meretur excusationem. — Si
« vero ex malevolentia in suspicione gravi
« persistas, erit mortale (ut docent Les-
« sius, Filiucci, etc.), ob injuriae gra-
« vitatem. Atque idem est de dubitatione

Petr. Navar., de Restitut., lib. 2, cap. 4, n. 450. - *Azor*,
part. 3, lib. 13, cap. 11, dub. 4. - *Less.*, cap. 29, n. 14. -
¹ Part. 5, tr. 5, resol. 68. - ² Tr. 1, ex. 10, cap. 4, n. 52 (edit.
Lugd. s. d.); *al.* (edit. Lugd. 1644, Venet. 1660), n. 91. -
Laym., lib. 3, tr. 3, part. 2, cap. 2, num. 6. - *S. Thom.*,
2^a 2^{ae}, qu. 60, art. 3. - *Navar.*, Rubr. de Judiciis, n. 50. -
Molina, tr. 4, disp. 16, a n. 10. - ³ Tr. 40, cap. 1, qu. 5,
num. 10 et seqq. - ⁴ Cap. 29, dub. 3, num. 16 et 18. -
Less., cap. 29, dub. 3, n. 21. - *Fil.*, tr. 40, n. 13. - *Caje-*

962. - *a)* Fagundez, quidquid dicat Escobar,
casum hunc silentio praetermittit in *Decal.*,
lib. 8, cap. 11, ubi de iudicio temerario tractat.

963. - *a)* Lessius et Filiucci explicam
tionem hanc certe innuunt, dum scribunt
peccare graviter eum, qui peccatum grave
« ex malevolentia » suspicatur, prout inferius
ab ipso Busenbaum notabitur.

« positiva, orta ex malevolentia absque
« causa: procedit enim ex contemptu al-
« terius, proindeque gravis injuria repu-
« tatur ».

964. - Quaeritur: *an suspicio sive du-
bitatio temeraria possit pertinere ad pec-
catum grave?*

Prima sententia negat. Et hanc tenent
Cajetanus et Petrus Navarra, quibus ad-
haeret Laymann ¹; cum Diana, Sa, Ar-
millia, etc., apud Salmant. ⁵. — Ratio isto-
rum, quia suspicio, quantumvis temeraria,
nunquam graviter famam alterius laedere
videtur.

Secunda vero probabilior sententia af-
firmat, si suspicio sive dubitatio sine in-
diciis fieret de peccatis gravissimis: ut
esset, de pio religioso suspicari quod sit
haereticus, vel quod cum matre incesta-
rit; vel de viro communiter habito ut ca-
tholico, quod sit Judaeus vel atheus. Ra-
tio, quia forte major injuria iis irrogatur
talia suspicando, quam si certum iudicium
haberetur illorum de delictis gravibus or-
dinariis. — Ita Lugo, Molina, Dicastil-
lus, etc., apud Croix ⁶; et Salmant. ⁷, qui
tenent hanc ut communem et veram.

965. - « Quaeres quomodo discerni pos-
« sit suspicio a iudicio firmo, quando for-
« mido de opposito expresse non est con-
« juncta.

« Resp. Cajetanus censet eum iudicare,
« qui rogatus an habeat rem pro certo,
« respondet sibi certam aut fere certam
« videri; eum vero suspicari, qui respon-
« det se non esse moraliter certum, sed
« facile posse falli. — Vide Bonacina ⁸ ».

tan., in 2^{ae} 2^{ae}, qu. 60, art. 3, ad 3. - *Petr. Navar.*, lib. 2,
cap. 4, num. 454. - *Diana*, part. 3, tr. 5, resol. 31. - *Sa*,
v. *Judicium temerarium*, n. 1 (in genuina edit.). - *Armillia*,
v. *Suspicio*. - ⁵ Tr. 13, cap. 4, n. 102. - *Lugo*, de Just.
et Jure, disp. 14, n. 14. - *Molina*, tr. 4, disp. 16, num. 10
et 11. - *Dicast.*, lib. 2, tr. 2, disp. 12, part. 1, dub. 4, n. 48. -
⁶ Lib. 3, part. 2, num. 1177, v. f. - ⁷ Loc. cit., num. 103. -
Cajetan., in 2^{ae} 2^{ae}, qu. 60, art. 3. - ⁸ Disp. 2, de Restit.
in partic., qu. 7, punct. 1.

964. - *a)* Laymann, lib. 3, tr. 3, part. 2,
cap. 2, n. 6, distinguit suspicionem a dubi-
tatione; et primo quidem de suspicione adhae-
ret potius sententiae secundae, quae est opinio
S. Alphonsi. Dicit enim: « Temere de proximo
suspiciari est *ex genere suo* peccatum dum-
taxat veniale ». Sed inferius addit: « Est tamen
valde probabile... suspicionem de gravi sce-

Suspicio
et dubita-
tio, juxta
alios, nequit
esse lethali-
s.

Probabili-
us lethali-
s, si sit
sine indicis
de peccatis
gravissimi-
s.

Quomodo
discernatur
suspicio a
iudicio.

DUBIUM II.

Quid sit, et quam grave peccatum Detractio.

966. *Quid sit detractio, et quid contumelia.* — 967. *An excusetur a mortali, revelare defectus naturales alicujus, etc.* — 968. *Quando liceat crimina prodere.* — 969. *An id liceat ad vitandum damnum proprium vel aliorum.* — 970. *Quando secretum sit servandum.* — 971. *Et quando possit manifestari. Et an, ad vitandum damnum proprium. — Quomodo autem peccent alienas litteras legentes. (Remissive, vide Lib. V, n. 70).* — 972. *An liceat famam suam tueri, alterum infamando.* — 973. *An, alterum infamare apud amicum.* — 974. *An excusetur a mortali, propalare crimen, publicum in uno loco, in alio ubi non est notorium.* — 975. *Quando crimen possit dici publicum.* — 976. *An infamatus de uno crimine possit infamari de alio.* — 977. *Quid, si detrahis ex loquacitate. Et quid, si referas audita.* — 978. *Vide alias resolutiones apud Busenbaum.* — 979. *Quomodo peccet audiens detractionem, et ad quid teneatur.* — 980. *Quid, si sit superior.* — 981. *Quid, si sit particularis, et cum possit, non avertit.* — 982. *An liceat alium infamare ad tormenta vitanda.* — 983. *An liceat seipsum infamare.* — 984. *Quomodo restituendus sit honor ablati.* — 985. *Quid, si dehonoriatio fuerit secreta.* — 986. *Quae satisfactio praestanda.* — 987. *An semper sufficiat petitio veniae.* — 988. *Quibus casibus expediat confessarium omittere monitionem de hac satisfactioe praebenda.* — 989. *An debeatur satisfactio, si offensus se vindicavit de contumelia.* — 990. *Quid, si offensus puniatur a iudice, vel damnetur ad satisfaciendum.*

Detractio,
quid.

Dupliciter
differt a
contumelia.

966. - « Resp. Detractio est alienae
« famae injusta violatio vel denigratio.

« Differt a *contumelia*, quae est injusta
« honoris diminutio: 1°. *Objecto*; quia con-
« tumelia honor, detractione autem fama
« laeditur, quae est opinio seu existimatio
« de alterius excellentia: honor autem est
« testificatio alienae excellentiae animo
« conceptae. — 2°. *Differt modo*; quia con-
« tumelia, instar rapinae, fit aperte con-
« tra praesentem; detractio ut plurimum,
« instar furti, occulte et contra absentem.
« — Unde licet contumelia detractione
« gravior sit, est tamen detractio pecca-
« tum mortale ex genere suo; etsi ex par-
« vitate materiae aut indeliberatione fieri
« possit veniale. Ratio, quia est gravior
« furto, quod est mortale, cum laedit pro-
« ximi famam, quae est majus bonum
« quam opes ».

Hic quaeritur: *quando contumelia est
peccatum mortale?*

Apud Matthaeum (v, 22), habetur: *Qui...
dixerit fratri suo, raca: reus erit concilio.
Qui autem dixerit, fatue: reus erit
gehennae ignis.* — Explicant interpretes

Cornel. a Lapide, in Matth., cap. v, 22. — ¹ Lib. 10,

apud Cornelium a Lapide verbum *raca*,
significare hominem vituperabilem sive
sputo dignum; illudque proferentem dici
reum concilio, quia in concilio tantum
gravia crimina deferebantur. Sub verbo
autem *fatue*, intelliguntur cuncta convicia
gravem injuriam irrogantia. Haec igitur
verba contumeliosa per se sunt mortalia:
nisi excuset circumstantia personae, vel
inadvertentiae, vel animi nolentis gravi-
ter laedere. Ita praefatus Cornelius a La-
pide et Concina ¹. — Hic vero S. Thomas ²
sic recte advertit: *Dicendum quod, sicut
licitum est aliquem verberare... causa di-
sciplinae* (puta patri, praelato, domino aut
magistro); *ita etiam et causa disciplinae
potest aliquis alteri, quem debet corrigere,
verbum aliquod conviciosum dicere.*

Omnes autem tenemur contumelias to-
lerare, animum vindictae abjiciendo. —
Quandoque tamen expediens erit contu-
melias repellere, nempe cum tolerantia
praevideatur adscribi obsistendi impoten-
tiae aut stultitiae; vel si obesse possit
bono communi, prout si praelatus tole-
rando redderetur contemptibilis, et sic pe-

Toleranda
est contu-
melia.

Quando-
que repel-
lenda.

in Decal., dissert. 2, cap. 2, n. 2. — ² 2^{ae} 2^{ae}, qu. 72, art. 2, ad 2.

lere, v. g. prodigionis, incestus, levissimis in-
diciis, ac magna animi temeritate, de persona
honestam conceptam, ad mortale peccatum per-
tingere ». — Quibus sic dictis de suspicione,

addit paulo inferius de dubitatione: « Caete-
rum de temeraria dubitatione constantius id
asserri potest, per se loquendo, ad mortale pec-
catum eam non pertinere ».

vel si desit
plena ad-
vertentia;

item, ju-
dicium de
indetermi-
nato.

Suspicio
et dubita-
tio, ex ge-
nere suo,
venialia.

Si ex ma-
levolentia
procedit, le-
thalis.

tulantia subditorum augetur: ut Concina¹.

Detractio alia est directa et formalis, quae fit ex intentione famam laedendi; alia, indirecta et materialis tantum, quae fit ex levitate et loquacitate aliqua.

967. - « Ex dictis resolves:

« 1°. Regulariter non est mortale (etsi « per accidens ratione damni sequentis « tale esse possit) revelare naturales defectus animi, corporis vel natalium^{a)}; « quia tales non sunt morales: nec infamia « apud prudentes reputatur, quod quis, « v. gr. sit stupidus, spurius, luscus. — « Bonacina² ».

Ita Lessius³, Salmant.⁴ cum Navarro^{b)}, Dicastillo, etc. — Si vero dicantur in faciem, aliquando possunt esse mortalia. Salmant.⁵ — Idem dicunt de defectus natalium pro palatione, quae aliquando etiam potest esse mortalis; ut dicere de viro honorabili, exercuisse vilissimum officium, vel fuisse mancipium. Sed omnia haec maxime pendent a circumstantiis.

« 2°. Plerumque etiam levis detractio « habetur, si alium infames generalibus « nominibus peccatorum mortalium, v. gr. « esse iracundum, superbum, etc. (etsi ali- « quando gravis esse possit); quia audien- « tes plerumque interpretantur de naturali « propensione et defectu involuntario, nec « oritur grave damnum famae. — S. Anto- « ninus⁶, Silvester, Lessius⁷, Laymann⁸.

« 3°. Similiter non erit mortale com- « muniter, referre peccata mortalia quae « ob conditionem personae non notabiliter « famam laedant; v. gr. si dicas militem « habere concubinam, pugnasse in duello, « cogitare vindictam; adolescentem esse « prodigum, deditum amoribus, etc. — « Laymann⁹.

« 4°. Fieri tamen potest ut narrando « defectus etiam naturales, spectata con- « ditione et statu illius, graviter noceas,

« et sic graviter pecces: ut si gravem et « optimi nominis praelatum aut religio- « sum, mendaciis assuetum esse; virum « gravem ac consularem, illegitime natum, « Judaeum, etc. dicas ». [Item Salmant.¹⁰ cum Lessio, Navarro, Dicastillo, etc.] — « Idem est, etsi de altero nihil in parti- « culari, sed tantum in genere dicas, v. « gr. te scire aliquid de illo, quod si dicas, « magno illum rubore sit affecturum. — « Card. Lugo¹¹ ».

968. - « 5°. Crimen aut defectum ali- « cujus, modo verum, saepe licet prodere « ob justas causas: v. gr.

« 1°. Cum expedit superiorem scire suo- « rum defectus, ut emendentur (de quo « vide supra, de Correctione fraternali). — « Et sic eos, qui crimen occultum filiorum « parentibus, vel famulorum heris », [Vel religiosorum praelato, ut patri: vide dicen- « da Lib. IV, n. 243] « in ordine ad cor- « rectionem (cavendo tamen ne ex reve- « latione majus damnum sequatur) signi- « ficant, communiter excusari docet Trul- « lench¹² ex Bonacina, etc.; uti et uxorem « loquentem cum marito (vel contra) de « criminibus occultis filiorum vel famu- « lorum.

« 2°. Causa consilii vel auxilii capiendi: « in quo tamen videndum ut cum minimo « damno tertii fiat.

« 3°. Causa cavendi alterius damni, ut « si alicujus aestimatio falso concepta de « ejus doctrina, probitate, est aliis perni- « ciosa. — Unde cum agitur de conferendo « officio, de contrahendo matrimonio, de « suscipienda religione, assumendo medi- « co, praeceptore, famulo, famula, etc., licet « manifestare (immo aliquando oportet) oc- « culta alterius impedimenta, inhabilita- « tem, crimina, unde notabile aliquid in- « commodum merito timeretur: dummodo « nulla alia sit ratio commodior impe- « diendi; et damnum quod proximo time-

cit. — ¹⁰ Loc. cit., n. 43 et 45. - Less., loc. cit., n. 14 et 18, i. f. - Navar., Man., cap. 18, n. 24. - Dicast., lib. 2, tr. 2, disp. 12, part. 2, dub. 4, num. 113 et 114. — ¹¹ De Just. et Jure, disp. 14, num. 49 et 50. — ¹² Lib. 7, cap. 10, dub. 11, n. 4. - Bonac., disp. 2, de Restit. in partic., qu. 4, punct. 3, num. 6.

967. - a) Bonacina, n. 11, loquitur de defectu natalium. At vero, si quis dicatur natus ex Judaeis, Saracenis, haereticis, adulterio,

incestu, sacrilegio, vult esse mortale, casu quo defectus sit occultus.

b) Navarrus, Man., cap. 18, n. 24, tractans

« tur, sit majus aut saltem aequale damno « quod ex manifestatione defectus aut cri- « minis alterius ei obvenit. — Lessius¹ ».

Maxime hic est advertenda doctrina S. Thomae², ubi docet illum proprie detrahere qui male loquitur de altero, intendens ejus famam denigrare. — Secus autem, si hoc non intendat, sed aliquid aliud. Ratio, quia (ut addit idem S. Thomas³): Hoc... non est detrahere per se et formaliter loquendo, sed solum materialiter et quasi per accidens. Unde infert S. Doctor quod si verba... per quae fama alterius diminuitur, proferat aliquis propter ali- quod bonum vel necessarium, debitis circumstantiis observatis, non est peccatum, nec potest dici detractio.

Hinc dicendum cum Patre Concina⁴, [Continuatore] Tournely⁵, posse revelari crimen alterius: 1°. Ut proximus emendetur, deferendo illud judici aut praelato, domino aut parenti. — 2°. Ad damnum publicum vitandum. — 3°. Ad tuendum innocentem; puta, si innocens accusetur de homicidio, potes manifestare auctorem; vel si scis furem habitare cum alio ignorante, potes eum certiorare, ut sibi caveat. Ita Concina⁶, [Contin.] Tournely⁷, Lugo⁸; et Salmant.⁹ cum Soto^{a)}, Bañez et Tapia, ex S. Basilio, qui¹⁰ ait bene posse crimen revelari, quando necessitas poscit ut periculum consulatur aliquorum.

969. - 4°. Addunt Lugo¹¹, [Contin.] Tournely¹², Bonacina¹³, et Salmant.¹⁴ cum aliis citatis, quod unusquisque, ad evitandum grave damnum sui vel aliorum, etiam in

¹ Cap. 11, n. 57 et seqq., et n. 63. — ² 2^a, qu. 73, art. 2. — ³ Loc. cit., art. 2, corp. — ⁴ Lib. 10, in Decal., dissert. 2, cap. 5, n. 17. — ⁵ De Restit. in partic., cap. 3, artic. 3, sect. 2, v. Non peccat. — ⁶ Lib. 10, in Decal., dissert. 2, cap. 5, n. 17. — ⁷ De Restit. in partic., cap. 3, art. 3, sect. 2, v. Non peccat, n. 5. — ⁸ Disp. 14, n. 107 et 108. — ⁹ Tr. 13, cap. 4, num. 64. - Bañez, in 2^a 2^a, qu. 73, art. 2, dub. 1, concl. 2. - Tapia, tom. 2, lib. 5,

de defectibus naturalibus, negat esse mortale ea revelare, « quae non pertinent ad bonam famam morum ».

968. - a) Sotus, de Just. et Jure, lib. 5, qu. 7, art. 1, v. f., asserit in generali, posse et debere secreta revelari, « si sint in periculum grave tertiae personae, cui non potest aliter occurrere ».

969. - a) Villalobos et Dicastillus indiligentius citantur a Salmant.; nam Villalobos, part. 2, tr. 11, diff. 36, n. 4, id non habet;

bonis fortunae, licite potest detegere grave crimen alterius. modo non intendat illum infamare, sed damnum proprium vel alienum vitare. Sufficit autem ut damnum vitandum sit grave, quamvis majus damnum imminet diffamato; secus vero, si damnum vitandum sit leve vel longe minus. — Ita Salmant.¹⁵ cum Villalobos^{a)}, Dicastillo^{a)}, Tapia; item Elbel^{a)}, Mazzotta¹⁶.

Et hoc satis probabile puto cum Lugo¹⁷, qui dicit eo casu te non teneri neque ex justitia neque ex caritate proximi crimen occultare cum gravi tuo damno. — Non ex justitia; quia proximus ad famam suam non habet jus ita strictum, ut obligentur alii ad tegendam veritatem, quando oportet eam patefacere ad proprium damnum effugiendum. Si enim spectat ad bonum commune, quod sine sufficienti causa non manifestentur crimina occulta; magis ad commune bonum pertinet illa revelare, quando hoc est necessarium, ne alii errent cum notabili suo dispendio. — Neque tenetur ex caritate; quia caritas non obligat cum tanto detrimento. Sicut enim non teneris impedire damnum proximi, etsi majus, cum gravi damno tuo; ita nec etiam teneris eo casu occultum crimen proximi celare. — Ita Lugo.

Et hoc etiam in dubio de gravitate tui damni; quia in tali dubio favendum est innocenti, uti dicunt Salmant.¹⁸ cum auctoribus citatis^{b)}.

Haec autem omnia intelligenda, modo non possit damnum aliter averti, et modo non amplius nec pluribus crimen mani-

qu. 14, art. 6, n. 4 et 7. — ¹⁰ Regul. brevius tract., interrog. 25. — ¹¹ Disp. 14, num. 112. — ¹² De Restit. in partic., cap. 3, art. 3, sect. 2, v. Non peccat. — ¹³ Disp. 2, de Restit. in partic., qu. 4, punct. 8, n. 1. — ¹⁴ Tr. 13, cap. 4, n. 64. — ¹⁵ Loc. cit., n. 65. - Tapia, tom. 2, lib. 5, qu. 14, art. 6, n. 10. — ¹⁶ Tr. 4, disp. 2, qu. 2, cap. 1, § 1, qu. 5. — ¹⁷ De Just. et Jure, disp. 14, num. 97, 112 et 114. — ¹⁸ Loc. cit., num. 65, i. f.

Dicastillus autem, lib. 2, tr. 2, disp. 12, part. 2, dub. 3, n. 93, asserit licitum esse aliquem infamare, quando id necessarium est ad impediendum damnum reipublicae vel tertiae personae; et n. 94, idem fieri posse, « si te aliquis injuste vexat ». Non aliud. — Elbel pariter, part. 4, confer. 12, de Injusta laesione famae, n. 353, solum asserit posse aliquem infamari, « causa avertendi mali aut damni a proximo innocente ».

b) Ex auctoribus citatis a Salmant., Villa-

Detractio, duplex.

Revelare naturales defectus, per se non lethale.

Quandoque mortale.

Infamare generalibus nominibus, plerumque veniale.

Item, referre mortalia non notabiliter infamantia.

Narrare defectus naturales, quandoque lethale.

Intentio denigrandi facit proprie detractioem.

Justae causae prodendi crimen vel defectum alterius.

Crimen alterius potest revelari ad emendationem proximi;

ad damnum publicum vitandum; ad tuendum innocentem;

ad vitandum grave damnum sui vel aliorum;

etsi majus damnum imminet infamato,

etiam in dubio de gravitate damni.

Limitationes.

festetur, quam oportebit ad reparandum damnum quod timetur.

Sed hic magna Quaestio occurrit: *An, ad vitandum grave tuum damnum, possis crimen occultum alterius revelare, si notitiam acceperis injuste per vim aut fraudem, puta aperiendo litteras, etc.?* — In hac plures sunt sententiae:

Sotus¹ dicit non posse, etiamsi mortem subire deberes; et fere^{c)} consentit Sanchez². — Navarrus³ autem dicit non posse, si damnum irreparabile alteri imminet ex illa infamatione; secus, si reparabile. — Molina⁴ censet tunc tantum posse revelare, quando longe majus detrimentum tibi times. — Lessius⁵ vero, Petrus Navarra⁶, Mazzotta⁷, Concina⁸ (et probabile putant Salmant.⁹) dicunt posse te revelare ad quodcumque tuum grave damnum vitandum. Quia, licet peccaveris notitiam accipiendo, in gravi tamen necessitate poteris illa uti; prout, quamvis injuste furatus sis equum, potes tamen adveniente necessitate illo uti, etiam cum damno domini.

Inter has tam varias sententias, mihi magis arridet sententia Lugonis¹⁰, quem sequuntur Croix¹¹, [Continuator] Tournely¹² et Sporer^{d)}. — Docet hic magnus theologus, te non posse, generaliter loquendo, uti notitia illa injuste accepta, cum alterius damno, ob quodcumque damnum tuum effugiendum. Ratio, quia actio injusta qua tu secretum accepisti, obligat te ad restituenda omnia damna propter illam proximo obventura. — Prout casu quo debitor est in extrema vel gravi necessitate, non tenetur restituere, etiamsi creditor eadem necessitate laboret; ut diximus *ex n. 701*. Sed omnes (vide *ibid.*)

¹ De Just. et Jure, lib. 5, qu. 10, art. 2, assert. 2, v. *Tertio id.* — ² Consil. mor., lib. 6, cap. 6, dub. 2, n. 6. — ³ Man., cap. 18, n. 54. — ⁴ Tr. 4, disp. 37, n. 13. — ⁵ Cap. 11, n. 55. — ⁶ Lib. 2, cap. 4, n. 190 et 131. — ⁷ Tr. 4, disp. 2, qu. 2, cap. 1, § 1, qu. 5. — ⁸ Lib. 10, in Decal., dissert. 2, cap. 5,

cum eodem Lessio dicunt quod teneris restituere, si praecise propter illam subtractionem proximum in eadem necessitate injeceris. Sic a pari in casu nostro, si tu secretum revelando damnum inferes alteri, teneris ad restitutionem; cum per illam fraudulentam secreti extorsionem, proximum conjecisti in necessitatem tale damnum patiendi. — Et hanc sententiam tenet etiam Laymann¹⁸.

Tunc tantum recte admittunt Lugo¹⁴, Sporer^{d)} et Croix¹⁵, te posse crimen manifestare, quando esset tibi permissum etiam per vim aut fraudem illud exquirere, et litteras aperire: et casus esset: 1°. Si revelatio esset necessaria ad commune bonum reipublicae. 2°. Si alter teneretur ex justitia secretum revelare ad damnum tuum reparandum. 3°. Si ille injuste te vexaret. — Alias, non licet tibi alterius litteras aperire ad bonum tuum procurandum vel ad malum aliquod vitandum; quia hoc esset contra commune bonum humani commercii. Tantum enim id permittunt auctores ad se tuendum ab injusta vexatione inimici; ut Lessius¹⁶, Laymann^{e)}, Bonacina^{f)}, et Salmant.¹⁷ cum aliis communiter.

An autem possis defectum alterius detegere, ut ille excludatur ab amicitia alicujus, et tu ad illam admittaris? — Vide infra, *Lib. V, de Peccatis, n. 72, v. An citra*, ubi dicemus id illicitum esse.

970. - Quandonam autem Secretum sit servandum? — Praenotare oportet quod secretum triplex esse potest, scilicet: Ex sua natura, promissum, et commissum.

1°. Secretum *ex sua natura*, puta si casu aliquid scias, servare debes ex

n. 18. — ⁹ Tr. 13, cap. 4, n. 65. — ¹⁰ Disp. 14, n. 101. — ¹¹ Lib. 3, part. 2, n. 1238. — ¹² De Restit. in part., cap. 3, art. 3, sect. 2, v. *Sed si ex criminis.* — *Less.*, cap. 16, n. 20. — ¹³ Lib. 3, tr. 3, part. 2, cap. 5, n. 5. — ¹⁴ Disp. 14, n. 103. — ¹⁵ Lib. 3, part. 2, n. 1233. — ¹⁶ Cap. 12, n. 133. — ¹⁷ Tr. 13, cap. 4, n. 85.

aut fraudem acceptum, posse revelari ob metum tormentorum vel mortis periculum, quando alteri ex revelatione aequale vitae discrimen subeundum erit.

f) Bonacina, *disp. 2, de Restit. in part., qu. 2, punct. unic., n. 6*, dicit licitum esse aperire litteras « ad praecavendum proprium periculum quod sibi [quis] timet... Hac eadem de causa, excusatur qui intercipit litteras sui capitalis inimici ».

Quid, si notitiam acceperis injuste.

Auctorum opiniones.

S. Doctor negat tunc posse revelari ad effugiendum damnum.

Nisi licitum sit exquirere crimen etiam per vim aut fraudem.

Obligatio secreti commissi.

Secretum quotuplex.

Obligatio secreti naturalis.

justitia; dum ex manifestatione graviter alter laederetur in fama vel bonis. — Nemo tamen tenetur illud servare cum periculo mortis, nisi damnum alias imminens sit commune et grave. Ita Sanchez¹, Salmant.² cum Bonacina, Dicastillo et Trullench. Sed vide mox dicenda *num. 971, v. Tertia.*

2°. Secretum *promissum* regulariter obligat graviter vel leviter juxta intentionem promittentis. Ita Salmant.³ cum Sanchez⁴ et Lugo. — In *dubio* autem dicendum puto, neminem censi gravi obligatione obstrictum, nisi de illa constet. — Notandum autem est quod *promissum* secreti, etiam jurata, non obligat quando tu revelare teneris: unde judici legitime interroganti debes testari crimen alterius, etsi promiseris non detegere. — At si secretum sit tibi *commissum*, et alias non est publicatum, teneris servare etiam legitime interrogatus, et potes respondere te nihil scire, scilicet ad revelandum: quia judex nequit abrogare jus naturae, ex quo servandum est secretum commissum, nisi ex alia via res sit jam cognita, aut sit justa causa illam revelandi, ut infra. Ita Lugo⁵; Bonacina, Dicastillus, Petrus Navarra⁶, cum Salmant.⁵

3°. Secretum autem *commissum*, quod alias dicitur rigorosum et absolute naturale, potest committi expresse vel tacite,

¹ Consil. mor., lib. 6, cap. 6, dub. 2. — ² Tr. 13, cap. 4, n. 76. — *Bonac.*, disp. 2, de Restit. in part., qu. 2, punct. unic., n. 8. — *Dicast.*, de Restit., disp. 12, part. 5, app. 2, dub. 3, n. 590 et seqq. — *Trull.*, lib. 7, cap. 10, dub. 32, n. 9. — ³ Loc. cit., n. 77. — *Lugo*, disp. 14, n. 140. — ⁴ Disp. 14, n. 141. — *Bonac.*, disp. 2, de Restit. in part., qu. 2, punct. unic., n. 9 et 10. — *Dicast.*, de Restit., disp. 12, part. 5, app. 2, n. 565 et seqq. — ⁵ Tr. 13, cap. 4, n. 78. — ⁶ Loc. cit., n. 79. —

970. - a) Sanchez male citatur a Salmant.; nam, *de Matrim., lib. 1, disp. 5*, de promissione in generali loquitur *n. 19*, et refert quidem hanc opinionem; sed, *n. 20* scribit: « Sententia verior ait promissionem simplicem acceptam ab altero, ex genere suo obligare ex justitia et sub mortali, nisi rei promissae parvitas excuset ».

b) Petrus Navarra haec satis perspicue innuit, scribens, *lib. 2, cap. 4, n. 159*: « Videatur jus naturale et divinum quod non procedatur [a iudice] ad inquisitionem sine infamia; naturale quidem, quia lex naturalis est servandi secretum. Peccata enim occulta aut peccatores occultos lege naturali et fraterno atque

prout medicis, advocatis, obstetricibus, theologis consultis. Et hoc secretum strictius obligat. — Vide Salmant.⁹

971. - Ex quadruplici autem capite potest manifestari secretum *commissum*, saltem sine peccato gravi:

1°. Ex praesumpto consensu principalis; ut Salmant.⁷ cum Lugo, Sanchez^{a)}, Valentia^{b)}, etc.

2°. Ex parvitate rei sub secreto commissae; vel si aliunde res sit cognita vel publicata. Salmant.⁸. — An autem sit mortale, rem gravem sub secreto commissam uni vel alteri viro probo sub eodem secreto revelare? Probabiliter negatur cum Lugo⁹; Bonacina, Trullench, Azor, Salmant.¹⁰; dummodo non detegatur personae, cui creditur quod secretum committens specialiter voluerit celari. Et ita etiam Roncaglia¹¹ et Mazzotta¹². (Vide *n. 973*).

3°. Ex inadvertentia vel indeliberatione; sive ex suppositione quod res non sit gravis. — Notant tamen Salmant.¹³ cum Sanchez, quod, ut revelans excusetur a mortali, debet certo credere rem non esse gravem.

4°. Ex justa causa, nempe si servare secretum verteret in damnum commune, vel alterius innocentis, vel etiam ipsius committentis; quia tunc ordo caritatis postulat ut reveletur^{c)}: unde etiamsi jures, tunc detegere posses. — Ita commu-

¹ Loc. cit., n. 79, i. f. — *Lugo*, loc. cit., n. 147. — ² Loc. cit., n. 80. — ³ Loc. cit., n. 147. — *Bonac.*, disp. 2, de Restit. in part., qu. 2, n. 2. — *Trull.*, lib. 7, cap. 10, dub. 32, n. 3. — *Azor*, part. 3, lib. 13, cap. 31, dub. 2. — ¹⁰ Tr. 13, cap. 4, n. 80. — ¹¹ Tr. 13, de 7° Praec., qu. 4, cap. 4, qu. 4. — ¹² Tr. 4, disp. 2, qu. 2, cap. 1, § 1, v. *Qu. demum.* — ¹³ Loc. cit., num. 81, i. f. — *Sanch.*, Consil. mor., lib. 6, cap. 6, dub. 1, num. 6.

naturali amore tenemur obtegere, cum in communitatis damnum non vergunt... Lex enim servandi secretum, ut doctores docent, non solum obligat servare secretum nobis commissum, sed etiam peccata seu peccatores occultos non revelare ».

971. - a) Sanchez, *Consil. mor., lib. 6, cap. 6, dub. 3, n. 1*, hoc in casu simili asserit, scilicet tractans de eo, qui litteras legit ex consensu praesumpto mittentis vel ejus cui mittuntur.

b) Valentia, *in 2am 2ae, disp. 5, qu. 14, punct. 1, v. Postremo*, non loquitur de causis excusantibus a secreto revelando.

c) Non utique totum, sed quantum satis

Revelatio secreti commissi non est lethalis.

ex praesumpto consensu;

ex parvitate rei, vel si res sit cognita, aut dicatur uni probo;

ex inadvertentia vel indeliberatione;

ex justa causa.

niter Salmant.¹ cum Molina, Dicastillo, Valentia, Bañez, Navarro, Bonacina, Trullench, Reginaldo, etc.

An autem quis possit revelare secretum commissum, ad proprium damnum grave effugiendum? — Loquendo de secreto commissio, sive rigoroso, negat de Alexandris² cum Scoto³, Silvestro⁴ et Reginaldo⁵.

Ratio, quia secretum servandum est semper ac sine peccato servari valeat. — Et huic sententiae adhaeret D. Thomas⁶, ubi dicit secretum commissum servari debere, quod de se celari potest sine peccato.

Secunda sententia, quam tenet Molina⁷, censet tunc posse tantum revelari secretum, quando ejus observantia vergeret in multo gravius damnum ipsius manifestantis.

Tertia vero sententia, communior et probabilior, quam tuentur Laymann⁸, Sotus⁹, Lessius¹⁰, Navarrus¹¹, Lugo¹², Roncaglia¹³, Sporer¹⁴, Elbel¹⁵, Bonacina¹⁶, tenet te posse aperire secretum ad vitandum tuum grave damnum, etiamsi inde alteri immineret periculum mortis: modo

¹ Tr. 13, cap. 4, num. 82. - Molina, tr. 4, disp. 5, num. 6 et 7. - Dicast., de Restitut., disp. 12, num. 576 et 580. - Valent., in 2^{ae} 2^{ae}, disp. 5, qu. 14, punct. 1, v. f. - Bañez, in 2^{ae} 2^{ae}, qu. 70, art. 1, dub. 4, ad 6. - Navar., Man., cap. 18, num. 54. - Bonac., de Restit. in partic., disp. 2, qu. 2, num. 9. - Trull., lib. 7, cap. 10, dub. 32, num. 10. - Reginald., lib. 24, n. 112. - ² Confessar. monial., cap. 6, § 1,

est ad avertendum damnum, ut sapienter monet B. Doctor in op. *Istruzione e Pratica* (edit. 6, Neapoli 1765), cap. 11, n. 9: « Allora, inquit, tu ben puoi palesarlo (e talvolta anche lo dei), quanto basta a rimuovere il danno ».

³ Scotus citatur a Cajetano de Alexandris absque loci indicatione; Scotus autem in 4, dist. 21, qu. 2, concl. 5, minus clare de hoc casu loquitur.

⁴ Silvester, v. *Confessio III*, n. 13, et v. *Secretum*, § *Secundum*; Reginaldus, loc. cit., n. 112, hanc negativam sententiam videntur forte insinuare, inquantum silentio praetermittunt praesentem casum ubi exponunt rationes quibus liceat secretum revelare.

⁷ Molina, tr. 4, disp. 37, n. 10 et seqq., potius adhaeret, sub quibusdam conditionibus, tertiae sententiae, quam S. Alphonsus probabiliorum et communiorem appellat. Scribit enim n. 10: « Quando aliquis casu absque sua culpa novit crimen secretum alicujus aut aliud ejusdem secretum, vel ipsi commissum fuit aliquod secretum, non tenetur illud servare cum periculo propriae vitae, membri aut gra-

illud sine vi aut fraude exceperis^{h)}. Ratio, quia non teneris cum tanto tuo incommodo damnum proximi vitare: et non praesumitur quis ad tale onus se obligasse, nisi ex circumstantiis id certe appareat; ut addunt Lugo¹² et Croix¹³. — Nec obstat dicere quod spectet ad bonum commune secreta commissio servare, ne humanum perturbetur commercium. Nam respondet Lugo¹², ut diximus supra, hoc verum esse, nisi ex observantia secreti damnum alterius interveniat: eo enim casu magis ad bonum commune pertinet, ut unusquisque noscatur qualis est, ne alii ex ignorantia graviter errent, et perniciose decipiantur cum damno innocentium. — Praeterea, si potest ille cui secretum est commissum, illud revelare ad vitandum damnum innocentis (ex communi doctorum, ut supra vidimus): cur debet ipse inferioris esse conditionis aliorum, ne possit revelare ad damnum proprium effugiendum? — Excipe tamen, ut communiter DD. docent, nisi ex tali revelatione imminet damnum commune grave. Dicimus: grave. Nam si esset leve, probabiliter etiam posses secretum

qu. 9. — ⁸ Quodlib. 1, art. 15, v. f. — ⁴ Lib. 3, tr. 3, part. 2, cap. 5, n. 2, post med. — ⁵ De Just. et Jure, lib. 5, qu. 10, art. 2, assert. 2. — ⁶ Cap. 11, num. 53 et 54. — ⁷ Disp. 14, n. 115, 116 et 142. — ⁸ Tr. 13, de 7° Praec., qu. 4, cap. 4, qu. 3, resp. 2. — ⁹ Tr. 5, cap. 4, n. 46, II. — ¹⁰ Confer. 13, num. 390. — ¹¹ Loc. cit., num. 8. — ¹² Loc. cit., num. 116. — ¹³ Lib. 3, part. 2, n. 1232, v. f.

vium tormentorum..., etiam si ex detectione periclitetur vita alicujus ». — Deinde n. 11: « Si ex revelatione secreti commissi, aut quod quis casu novit, periclitaretur vita alicujus; ex eo vero quod celaretur, solum periclitarentur honor aut fama, vel bona externa divitiarum ejus qui illud novit, arbitrator prudentis arbitrio esse judicandum... num cum tanto suo detrimento teneatur illud servare an non: quoniam, etiam si per secretum commissum illud accepisset, non censeretur cum tanto suo detrimento intendisse se obligare ad illud servandum, si detrimentum esset magnum et sine spe quod foret reparandum ».

⁸ Navarrus, Man., cap. 18, n. 54, dicit licitum esse revelare secretum etiam juratum, ad avertendum damnum reipublicae aut proximi.

^{h)} Roncaglia et Elbel, in reliquis concordantes, limitationem hanc silentio praetermittunt.

ⁱ⁾ Lugo, loc. cit., n. 112, i. f., ita sane respondet, loquens de alterius crimine cognito extra secretum commissum, ut apud ipsum S. Alphonsum superius videre est.

revelare, ut grave damnum proprium vitares; ut dicunt Sanchez^{j)}, et Roncaglia¹, cum Trullench. Quia non videtur obligatio vitandi leve damnum commune, te obstringere ad grave damnum tuum patiendum.

Hoc quoad secretum commissum.

Quid, si sit promissum? — Quando non promiseris cum obligatione servandi secretum etiam cum tuo damno, certum est te posse manifestare; cum nemo censeatur ad secretum se obligare cum incommodo gravi. — Ita Laymann², Roncaglia³, Sporer⁴ et Holzmann⁵.

Quid vero dicendum, si expresse promiseris secretum non revelare, etiam cum dispendio vitae, an revelare posses in periculo mortis?

Affirmat satis probabiliter Sporer⁶, dicens tunc posse et teneri; quia nulli est licitum propriam vitam prodigere. Et huic sententiae se adjungit Laymann⁷: juxta aliam sententiam ab ipso propugnatam⁸, ubi tenet cum Petro Navarra (et idem tenent Sotus, Rodriguez et Vega, apud Salmant.⁹), non esse licitum alterius vitae propriam postponere, puta cedendo cibum in penuria aut tabulam in naufragio; quia ex praecepto caritatis quisque tenetur propriam vitam praeferre alienae. — Sed cum sit etiam valde probabilis et communior sententia opposita, quod liceat ob honestum finem, conservationem propriae vitae omittere ob alterius vitam servandam (ut tenent Lugo¹⁰, Lessius¹¹; et Salmant.¹² cum Victoria, Prado, Diana ac Trullench; quia hoc non est directe sibi mortem inferre, sed vitam non tueri, quod licitum est ob justam causam): ideo valde pro-

¹ Tr. 13, de 7° Praec., qu. 4, cap. 4, qu. 3, resp. 2, i. f. - Trull., lib. 7, cap. 10, dub. 32, n. 9. — ² Lib. 3, tr. 3, part. 2, cap. 5, n. 2, v. Tertia. — ³ Loc. cit., resp. 2; cfr. qu. 2, resp. 2. — ⁴ Tr. 5, cap. 4, n. 46, III. — ⁵ De Praec. decal., n. 646. — ⁶ Loc. cit., n. 46, IV. — ⁷ Loc. cit., num. 4. — ⁸ Lib. 2, tr. 3, cap. 3, n. 4. - Petr. Navar., de Restit., lib. 2, cap. 3, num. 41. — Sotus, de Just. et Jure, lib. 5, qu. 1, art. 6, ad 1. - Rodrig., Sum., part. 1, cap. 137, n. 1. (al. cap. 138, num. 1.). - Vega, Sum. nueva, part. 1, cap. 127, cas. 7. - ⁹ Tr. 13, cap. 2, n. 34. — ¹⁰ Disp. 10, n. 48. — ¹¹ Cap. 9, n. 29 et 31. — ¹² Loc. cit., n. 34 in med. - Victor., Relect. 10,

^{j)} Sanchez, Consil. mor., lib. 6, cap. 6, dub. 2, n. 5, satis perspicue hoc innuit, dicens vitam potius esse exponendam quam detegendum secretum, « si revelatio secreti vergeret in grave reipublicae malum ».

^{h)} Haunold videtur hic ex typographico

babiliter doctores cum Lugo¹³, Molina¹⁴, et Croix¹⁵ cum Haunoldo^{h)}, dicunt in casu proposito te satis obligari ad servandum secretum etiam cum discrimine vitae, si id promiseris; aliud enim est prodigere vitam, aliud omittere (ut dictum est) ejus conservationem, ut promissum serves.

Quomodo autem peccent aperientes et legentes litteras alienas? — Vide Lib. V, n. 70.

972. - « 6°. Hinc quoque, si quis injuste « laedit famam tuam, nec potes eam tueri « nec recuperare alia via quam immi- « nuendo quoque famam illius; id licet « (dummodo falsa non dicas) in tantum, « quantum ad tuam famam conservandam « necesse est, nec magis laedas, quam « laedaris, collata tua et alterius persona. « — Vide card. de Lugo¹⁶ ».

Ita Cardenas apud Croix¹⁷, et consentit [Continuator] Tournely¹⁸. Secus tamen, si agatur in judicio, et tu nullo modo possis probare illius crimen; quia tunc infamatio illius nihil tibi prodest. Omnino etiam peccas, si falsa dicas; ex prop. 44 damnata ab Innocentio XI, quae dicebat: *Probabile est non peccare mortaliter, qui imponit falsum crimen alicui, ut suam justitiam et honorem defendat, etc.*

973. - « 7°. Si quis solatii tantum cau- « sa, et non intentione detrahendi, alicui « amico narret injuriam ab alio sibi fa- « ctam, non videtur esse mortale, etsi inde « aliqua infamia proveniat auctori; ea « enim ipsi imputanda est ». [Est communissima^{a)} apud Salmant.¹⁹; et communis^{a)} cum Mazzotta²⁰ cum Navarra, Bonacina, Sayro^{b)}, Lessio, etc. — Hinc probabiliter

de Homicidio, num. 26. - Prado, cap. 20, qu. 2, num. 37. - Diana, part. 5, tr. 4, resol. 42. - Trull., lib. 5, cap. 3, dub. 2, n. 10. — ¹² Disp. 14, n. 115. — ¹⁴ Tr. 4, disp. 37, n. 10. — ¹⁵ Lib. 3, part. 2, n. 1232. — ¹⁶ Disp. 15, n. 48 et seqq. — Carden., Cris. 2, dissert. 26, n. 48. — ¹⁷ Loc. cit., n. 1217. — ¹⁸ De Restit. in partic., cap. 3, art. 3, sect. 5, v. f., v. Quia tamen. — ¹⁹ Tr. 13, cap. 4, n. 46. — ²⁰ Tr. 4, disp. 2, qu. 2, cap. 1, § 1, qu. 6, post med. - Petr. Navar., de Restit., lib. 2, cap. 4, n. 346. - Bonac., disp. 2, de Restit. in partic., qu. 4, punct. 3, num. 3. - Less., lib. 2, cap. 11, dub. 12, num. 72.

mendo irrepsisse loco Molinae, qui solus cum Lugo pro hac sententia citatur a Croix.

973. - ^{a)} Salmanticenses dicunt: « Apud omnes auctores »; Mazzotta vero scribit: « Secundum omnes ».

^{b)} Sayrus a Mazzotta quidem citatur, sed

Ad repellendam injustam infamationem licet famam laedere.

Limitationes.

Narrare injuriam acceptam non est lethale.

Quidam negant damnum grave sufficere ad licite revelandum.

Alii requirunt damnum multo gravius.

Probabilius satis estdamnum grave.

ait Mazzotta cum aliis, excusari posse saltem a mortali, famulos detegentes injurias illatas a dominis, uxores a viris, filios a patre, religiosos a praelato].

« Cavendum tamen ne dicatur pluribus, vel apertius nominetur persona, quam necesse sit ad consilium vel solatium. » Lessius, Laymann ^{c)}, Tanner ^{c)}, card. Lugo ¹. — Et sic excusari posse famulos « (saltem a mortali) qui injurias sibi ab heris suis, uxores quae a maritis, filios qui a patre, religiosos qui a praelato, illatas, doloris tantum mitigandi causa, referunt, docet Trullench ² ex Lessio, Laymann, Tanner, Navarra, Diana ³.

« Idem putat Cajetanus dicendum, si « crimen occultum reveles uni alicui viro « prudenti et taciturno, cui dicere perinde « sit ac si nulli diceretur; eo quod damnus « illud censeatur leve. Et sic Trullench ^{d)} « cum Diana ⁴ excusat poenitentem qui in « confessione manifestat complicem. Dicuntque cum Tanner ^{e)}, Bonacina, Escobar ⁵, etc., eam sententiam esse probabilem. — Verum hoc universim non videtur satis tutum; quia laesio famae « apud unam etiam personam censeatur « gravis: ut patet ex iudicio temerario. « Immo saepe quidam aegrius ferunt se « laedi apud unam personam gravem, « quam tres vel quatuor alios. Unde Sua-

rez, Filiucci, Lessius ^{f)}, Azor et Laymann putant communiter esse mortale. « Vide card. Lugo ⁶ ».

Sed opposita sententia, nempe quod revelare crimen alterius uni vel alteri viro probo non sit mortale, satis est probabilis; ut dicunt Lessius ^{f)}, Cajetanus ⁷; item Navarrus, Trullench, Corduba ⁸⁾, Petrus Navarra, Reginaldus, Bonacina, Tamburinius ⁹⁾ et alii. Ratio, quia, cum fama consistat in communi aestimatione hominum, non censetur absolute diffamatus, qui apud unum vel alterum tantum suam famam amiserit. — Et huic sententiae aperte adhaeret D. Thomas ⁸, ubi dicit: *Ad 3 dicendum quod si aliquis referat praelato culpam proximi, intendens vel cautelam in futurum, vel aliquid huiusmodi, quod ad emendam proximi videret expedire, non peccat. Si autem hoc sive praelato sive alicui amico suo ex malitia refert, tunc peccat mortaliter. Quod si ex incautela alicui dixerit hoc (id est crimen alterius), ita tamen quod non proveniat inde aliud, vel infamia vel vituperium proximo delinquenti, tunc non peccat mortaliter, licet incaute agat.* — Ergo S. Doctor putat non provenire illi infamiam, cujus crimen uni tantum reveletur: nisi aliunde infamia ei proveniat, nempe si alter sit aliis manifestaturus. Secus

satis probabiliter non est lethalis.

Neque est paritas cum iudicio temerario.

autem, ait S. Thomas, si tu peccatum proximi amico revelares *ex malitia*, nempe ex pravo animo nocendi; tunc enim non poteris a mortali excusari. — Nec dicas verbum illud *ex incautela*, intelligi pro inadvertentia. Ex hac enim nunquam peccatur mortaliter; sed omnino intelligitur imprudentia, sive levitas animi, quae tantum est venialis; et tunc tantum erit mortalis, cum ex ea *inde provenit delinquenti infamia aut vituperium.*

Nec obstat paritas iudicii temerarii, a Busenbaum allata. — Nam bene respondet Lessius ¹, quod ibi peccatum mortale non committitur, sive damnus famae; sed ob gravem injuriam quae alteri irrogatur, cum quisque habeat jus ne falsum crimen ei imputetur. Et ideo iudicium temerarium est mortale; ut docet D. Thomas ², dicens: *Ex hoc ipso quod aliquis malam opinionem habet de alio sine causa sufficienti, indebitè contemnit ipsum, et ideo injuriatur ei.* — Idque patet ratione. Quia, si iudicium temerarium esset mortale ob damnus famae alteri proveniens; etiamsi tu ex justis indicibus tibi tantum notis iudicares de occulto illius crimine, adhuc graviter peccares: quod nemo dicit. Ergo malitia iudicii temerarii non sumitur ex damno infamiae, sed ex contemptu sive injuria, quae proximo inferitur.

¹ Cap. 11, num. 71. — ² 2^{ae}, qu. 60, art. 3, ad 2. — Less., cap. 11, dub. 13, num. 78 et 79. — Navar., Man., cap. 18, num. 26. — ³ Disp. 14, num. 59. — ⁴ De 2° praec.

prudenter iudicatur quis nolle rationabiliter, ut sua fama apud illum unum denigretur ».

974. — a) Valentia, in *2am 2ae, disp. 5, qu. 17, punct. 2, quaer. 2*, asserit esse contra iustitiam et caritatem.

b) Toletus, *lib. 5, cap. 65*, ita distinguit: primo *n. 4*, negat esse contra iustitiam diffamare in aliquo alio loco eum, qui infamis est per iudicis sententiam; *n. 5* autem, de eo qui est infamatus per facti notorietatem scribit: « In alio loco distanti non licet manifestare ». c) Cajetanus, in *Opusc., tr. 31, resp. 9*, in generali dicit publica peccata posse manifestari absque detractionis vitio.

d) Villalobos distinctione utitur, *tr. 11, diff. 36*; et primo quidem *n. 13* tractat de eo qui est infamatus per iudicis sententiam; cujus scelus revelare in aliquo loco etiam longinquo, negat esse peccatum mortale contra iustitiam; sed ait esse peccatum contra caritatem. Deinde *n. 14*, peccatum publicum (scilicet non per sententiam iudicis) revelare in

974. — « 8°. Crimen simpliciter publicum, « sive sit notorium jure, sive facto, manifestare iis qui nesciunt, non est peccatum mortale injustitiae; quia hoc ipso « auctor amisit jus ad famam, cum ratio « justi iudicii et evidentia facti faciat ne « de injuria juste queri possit. Quod confirmat consuetudo, mandans historiae « publica crimina.

« Dixi: non est mortale injustitiae; quia « detegere eo loco, quo fama non erat « perlatura, vel non nisi post longum tempus, vel aliter cum gravi moerore ejus « qui commisit, saepe potest esse mortale « contra caritatem: ut Lessius, Valentia ^{a)}, « Toletus ^{b)}, contra Navarrum et Cajetanum ^{c)}. — Vide cardinalem Lugo ³, Fagundez ⁴ ».

Quaeritur: *an peccet mortaliter qui crimen, in aliquo loco publicum, manifestat in alio loco, ubi ejus notitia nondum pervenerit, nec perventura erit intra breve tempus?* — Circa Dubium hoc tres sunt sententiae:

Prima cum Dicastillo, Villalobos ^{d)}, Antoine ^{e)}, Contin. Tournely ^{d)}, Cuniliati, etc., tenet peccare graviter contra iustitiam; quia peccator ille in eo loco adhuc est in suae famae possessione.

Secunda sententia cum Lessio ^{f)}, Bonacina ^{g)} et Silvio ^{g)}, tenet peccare gra-

Eccles., lib. 5, cap. 3. — Dicast., de Restitut., disp. 12, part. 3, append. 2, dub. 19, n. 308 et seqq. — Cuniliati, tr. 9, cap. 7, § 4, n. 4.

loco ubi ignotum est, peccatum esse ait tum contra caritatem tum contra iustitiam. — Idemque ac Villalobos tenet Contin. Tournely, *de Restit. in partic., cap. 3, art. 3, sect. 2, v. Dico 1 et Dico 2.*

e) Antoine, *de Just. et Jure, part. 3, cap. 4, qu. 7, resp. 4 et 5*, id asserit de crimine quod notum est sola rei confessione aut testium testimonio, et de crimine publico sola publicitate facti vel famae. Ceterum, *resp. 2*, dicit esse mortale contra caritatem crimen alterius, alicubi publicum etiam per sententiam, detegere sine justa causa in eo loco, quo fama non erat illud perlatura, si auctor criminis ibi bona fama fruebatur.

f) Lessius, *cap. 11, n. 78*, dicit « saepe » esse mortiferum contra caritatem, si ille in eo loco erat bonae famae. Et *n. 80* explicat verbum « saepe », negans scilicet esse mortale: « 1° Si ille parum curet se alibi infamari... 2° Si quis ob grave crimen fuerit publice punitus ».

g) Bonacina, *disp. 2, de Restit. in partic.,*

Revelare crimen simpliciter publicum non est mortale injustitiae.

Quid de revelatione in loco ubi est vel diu erit ignotum?

Alii dicunt esse grave contra iustitiam.

Alii, grave contra caritatem.

Quid tunc cavendum.

Revelare crimen occultum uni vel alteri viro probo,

Masoot., tr. 4, disp. 2, qu. 2, cap. 1, § 1, qu. 6. — Less., cap. 11, n. 72. — ¹ Disp. 14, n. 53 et 54. — ² Lib. 7, cap. 10, dub. 11, n. 5. — Less., loc. cit. — Laym., lib. 3, tr. 3, part. 2, cap. 3, n. 6, i. f. — Tanner, tom. 3, disp. 4, qu. 8, dub. 7, n. 145. — Petr. Navar., lib. 2, cap. 4, n. 346. — ³ Part. 3, tr. 5, resol. 32. — Cajetan., in 2^{ae}, qu. 78, art. 2. — ⁴ Part. 2, tr. 17, resol. 22; et part. 3, tr. 5, resol. 33. — Bonac., disp. 2, de Restit. in partic., qu. 4, punct. 3, n. 2. — ⁵ Tr. 1, exam. 10,

cap. 4, n. 63 (edit. Lugd. s. d.). — Suar., de Poenit., disp. 34, sect. 1, n. 2. — Fill., tr. 40, n. 90. — Azor, part. 3, lib. 5, cap. 9, qu. 2; cfr. lib. 13, cap. 6, dub. 5. — Laym., lib. 3, tr. 3, part. 2, cap. 3, n. 6. — ⁶ Disp. 14, n. 51. — ⁷ Loc. cit. — Navar., Man., cap. 18, n. 33. — Trull., lib. 7, cap. 10, dub. 11, n. 1. — Petr. Navar., lib. 2, cap. 4, diff. 10, n. 338. — Reginald., lib. 24, n. 75. — Bonac., disp. 2, de Restit. in partic., qu. 4, punct. 3, n. 2. — ⁸ Quodlib. 11, art. 13.

absque ulla loci indicatione, nec potui istud apud eum reperire.

c) Laymann, *lib. 3, tr. 3, part. 2, cap. 3, n. 6, i. f.*; Tanner, *tom. 3, disp. 4, qu. 8, dub. 7, n. 145*, a Busenbaum inconsiderate hic allegantur; hanc enim animadversionem non habent.

d) Trullench, *loc. cit., n. 1*, affert quidem hanc sententiam ex Diana, et videtur eam censere probabilem. « Nihilominus tamen, inquit, *n. 2*, verior est contraria sententia ».

e) Tanner, *loc. cit., n. 138*, « non omnino improbabiler » a mortali excusari ait illum qui crimen alterius « uni vel duobus... fidsimis, qui nullo modo obfuturi putentur », sub secreto temere narrat.

f) Lessius, *cap. 11, n. 70*, primo quidem

de sententia negante esse mortale, scribit: « Verum haec sententia non videtur ita univarse affirmanda. Nam fieri potest, ut quis malit sua crimina multis externis et plebejis esse nota, quam praelato vel alicui viro gravi, cum quo assidue versatur vel a quo dependet ». Atvero *n. 71*, ad illatam objectionem de iudicio temerario, quod, licet famam in uno dumtaxat intercipiatur, est tamen peccatum mortale, et proinde idem dicendum videri de revelatione criminis uni tantum facta: « Respondeo, inquit, negando consequentiam ».

g) Corduba, *tract. de Detractione, qu. 2, concl. 5, i. f.*, hanc sententiam simpliciter tenet, « nisi (excipit) aliunde talis infamia aggravetur ». — Et pariter Tamburinius, *Decal., lib. 9, cap. 3, § 2, n. 7*, excipit casum, « quo

viter, sed tantum contra caritatem. — Ratio, quia, licet reus jam amiserit jus ad famam, graviter tamen ille tristaretur, si sciret crimen suum patefactum fuisse ubi erat occultum.

Tertia sententia communior, quam tenent card. de Lugo¹ (et hic vocat communem et veram) cum S. Antonino, Cajetano, Ledesma^{h)} et Joanne Majore; ac Salmant.² cum Navarro, Bañezⁱ⁾, Serra, Filiuccio, Fagundez, Machado et aliis, dicit non peccare graviter neque contra justitiam neque contra caritatem. Plures adducunt rationes praefati auctores pro hac sententia. — Ratio mihi probabilior videtur esse, quod publico bono conducit facinorosos non ignorari, ut ab eis caveant omnes; publicum enim bonum sane praefereendum est famae privati hominis. Haec tamen ratio valet tantum respectu illorum criminum quae reddunt hominem perniciosum et ab aliis vitandum, ut sunt crimina homicidii proditorii, latrocinii, lenocinii, scandalosae impudicitiae et similia. — Nec obstat dicere, reum in eo loco suam famam possidere, et ideo non posse

illa expoliari cum sola opinione probabili. Nam respondetur quod eodem tempore quo suum crimen fit publicum, ex una parte jam probabiliter amittit ipse jus ad suam famam; et ex alia, communitas aliorum acquirit jus ad eum agnoscendum ut vitet: et cum suum jus tunc evadit incertum, redditur etiam incerta possessio illius.

Pater Concina³ in hac quaestione distinguit; et ait quod, cum delictum est publicum *notorietate facti*, id est si publice est patratum, tunc in omni loco manifestari potest; cum autem esset publicum tantum *notorietate famae*, respectu ad illius manifestationem sic concludit: *Cauti omnes sint oportet, quia facile fingitur haec publica fama*^{j)}.

9°. Similiter non est peccatum contra justitiam, saltem mortale, quaerere causam captivitatis alicujus, vel de ea loqui: sicut enim captivitas est publica, sic etiam causa videtur esse facta publica. Sayrus, Bonacina, Trullench⁴. — Ubi eodem modo excusat eum qui refert delictum alicujus publicum, refe-

Machado, Perfeto confessor, tom. 1, lib. 2, part. 3, tr. 24, docum. 2, n. 12. — ² Compend. theolog., lib. 6, dissert. 2, cap. 3, num. 10. — ³ Sayr., Clav. regia, lib. 11, cap. 6, num. 28. — ⁴ Bonac., disp. 2, de Restit. in partic., qu. 4, punct. 6, num. 8. — ⁵ In Decal., lib. 7, cap. 10, dub. 12, n. 12 et 13.

qu. 4, punct. 6, n. 2 et 3, negat peccari contra justitiam; sed « fieri potest, (subdit) ut referre crimen alterius publicum sit peccatum mortale contra caritatem, ut si delinquens gravi moerore afficiatur ob sui delicti manifestationem ». — Silvius pariter, in *2am 2ae*, qu. 62, art. 2, qu. 17, concl. 2, scribit: « Etsi fortasse non peccet contra justitiam, saepe tamen peccat mortaliter contra caritatem ».

^{h)} Martinus de Ledesma non satis accurate citatur a Lugo (ex Molina tamen); nam in *2a 4ae*, qu. 18, art. 2, dub. 7, scribit cum distinctione: « Vel ille qui est diffamatus in uno loco ita est publice diffamatus, quod ex natura rei non potest celari ad minus in proximis aliis locis...; et qui illum sic diffamatum in tali loco denuntiat in alio, non peccat mortaliter, nec ad restitutionem tenetur... Quando factum non est ita publicum aut non in tali loco, quod facile derivetur ad alium... est peccatum mortale illum diffamare in alio loco ubi non est diffamatus, et ad restitutionem tenetur ».

ⁱ⁾ Bañez, quidquid dicant Salmant., videtur potius contrarium innuere; scribit enim

in *2am 2ae*, qu. 73, art. 2, dub. ult., concl. 1: « Si verosimile est quod infamia illius hominis, moraliter loquendo, promanabit ab eo loco in quo est infamis, ad alium locum in quo non est infamis, non est peccatum mortale contra justitiam neque contra caritatem eum in alio loco infamare ».

^{j)} In *Hom. apost., tr. 11, n. 12*, addit B. Doctor: « Adverte autem quod delictum publicum in una tantum familia aut monasterio, non potest dici absolute publicum; unde non potest alibi manifestari, et ne in alio quidem monasterio ipsius ordinis, quod cum illo non haberet frequentem communicationem ». Et *n. 13*: « Delictum vero alicujus publicum uno tempore, non potest in alio in quo factum est occultum, publicari sine gravi culpa, saltem contra caritatem: excipe tunc si delictum esset publicum, non solum *notorietate facti*, sed etiam *notorietate juris*, nempe per sententiam judicis aut rei confessionem in iudicio... Ceterum, hoc non obstante, non prohibetur quin historici delicta publica describant etiam ex solo facto ». Cfr. *Istruzione e Pratica*, cap. 11, n. 12 et 13.

Secus, si taceatur poenitentia.

Ravelare crimen brevi divul-gandum non est mortale.

nisi sequantur gravia damna.

Quando crimen sit publicum.

Distinctio Concinae.

Loqui de captivitate alicujus non est mortalis injustitia.

Nec referre crimen publicum cum poenitentia.

« rendo simul poenitentiam et emendationem. Secus, si taceatur poenitentia quam fecit: et sic ait peccare historiographos, « describendo peccata mortuorum publica, « et non referendo poenitentiam vel emendationem, si resipuerint ».

975. — « 10°. Similiter, manifestare crimen quod nondum est publicum, mortaliter tamen certum est, brevi fore publicum (sive per facti evidentiam sive per sententiam judicis), non est mortale; « quia parum nocet. Nisi tamen ex ista « anticipatione sequerentur gravia damna, « v. gr. in officio, etc. — Card. Lugo¹ ».

Ut autem aliquod crimen possit dici publicum, censent Molina, Lugo et Haunold, apud Croix², et Elbel³ cum aliis, sufficere, si in aliqua communitate octo personarum, quatuor illud sciant; vel si centum personarum, sciant quindecim; vel si mille, sciant viginti^{a)} circiter diversarum familiarum plusquam duarum: publicum autem esse in aliqua vicinia quadraginta personarum, si sciant octo ex diversis familiis; item si in oppido quinque millium civium, sciant quadraginta^{b)} per illud dispersi.

Addit Stephanus cum aliis, crimen dici famosum, si illius fama pervagatur per majorem partem oppidi, communitatis, viciniae vel parochiae^{c)}. Item dicunt Molina et Lugo, dici infamatum in regno, qui jam infamatus est in curia vel in alio illustri loco ex quo facile in regnum fama dimanet.

976. — « 11°. Infamem in uno crimine « de altero valde affini infamare, est tan-

¹ Disp. 14, n. 90. — ² Molina, tr. 4, disp. 31, n. 4. — ³ Lugo, loc. cit., n. 70. — ⁴ Haunold, de Just. et Jure, tr. 2, n. 544. — ⁵ Lib. 3, part. 2, n. 1219. — ⁶ Part. 4, confer. 13, n. 379. — ⁷ Stephanus a S. Paulo, tr. 4, disp. 6, dub. 4, num. 27. — ⁸ Molina, tr. 4, disp. 31, num. 4, v. f. — ⁹ Lugo, disp. 14, num. 70. — ¹⁰ Tract. 13, cap. 4, num. 52. — ¹¹ Less., cap. 11, dub. 14, num. 83. — ¹² Bonac., disp. 2, de Restit. in partic.,

975. — ^{a)} Elbel: « Ubi civitas aliqua, inquit, constat mille incolis, sufficit famam facti alicujus pervolasse ad triginta diversos, etc. ex illa civitate ».

^{b)} Molina, Lugo, Haunold, pro civitate 5000 incolarum, requirunt ut infamia sit « inter triginta sparsim de eadem civitate ». Et ita etiam dixerat S. Alphonsus in 1^a et 2^a editione.

^{c)} Sitque « simul nixa [fama] sufficientibus indicis ». Ita Stephanus.

« tum veniale: ut v. gr., si de adultero « dicas quod miserit litteras amatorias; « quia tunc non notabiliter augetur infamia ». — [Nec si de publico fure dicas esse perjurum; nec si de famoso lusore dicas omisisse Missam, non curare familiam. Ita Salmant.⁴ cum Lessio, Lugo^{a)}, Bonacina, Tapia, etc. — Vel si dicas de milite, fornicationem vel duellum patrasse].

« De disparato tamen et non connexo « crimine infamare, est mortale; quia infamia in uno genere vitii non amisit jus « famae in aliis virtutibus. Tanner⁵ ex « Navarro et Lessio », — [Sic etiam dicunt Salmant.⁶ cum Lessio^{a)}, Lugo, Bonacina^{a)}, etc., esse grave de femina diffamata de uno adulterio, narrare aliud occultum.] — « contra Silvestrum⁷, Paludanum, etc. ».

977. — « 12°. Detractio materialis ex « loquacitate orta est mortale, si gravem « proximi laesionem importet, idque ad « vertatur; quia, etsi non intendatur directe « recte laesio alterius, ea tamen indirecte « et implicite est volita, et aequivalet for- « mali. — Veniale autem tantum erit, si « non sequatur laesio gravis; quia scilicet « communiter non serio accipitur nec cre- « ditur ».

« Similiter erit veniale tantum, audita « referre ut audita tantum, hoc est nihil « affirmando de rei veritate, sed dubitationem potius suam de ea significando; « ita ut nulla inde secutura putetur infamia, nec auditores rationabiliter sint « credituri. Ita contra Azor^{a)} docet Tanner^{b)}, Escobar⁸: eo quod diffamatio, si

qu. 4, punct. 7. — ² Tapia, tom. 2, lib. 5, qu. 14, art. 4, num. 6. — ³ Tom. 3, disp. 4, qu. 8, dub. 7, num. 141. — ⁴ Navar., Man., cap. 18, num. 42. — ⁵ Less., loc. cit., num. 84. — ⁶ Loc. cit., num. 52. — ⁷ Lugo, loc. cit., num. 58. — ⁸ V. Detractio, quae. 1, v. f. — ⁹ Paludan., in 4, dist. 19, qu. 4, v. Similiter, (num. 8.) — ¹⁰ Tr. 1, exam. 10, cap. 4, num. 40 (edit. Lugd. s. d.).

976. — ^{a)} Lugo, *disp. 14, n. 58*, manifeste concordat; si enim non eadem, similia saltem exempla affert. — Idemque dicendum de Lessio, *n. 84*, et de Bonacina, *n. 3*, qui principium generale habent, etsi non afferant exemplum de muliere adultera.

977. — ^{a)} Azor videtur utique doctrinae hic expositae contradicere, eo quod *part. 3, lib. 13, cap. 6, dub. 6*, alias requirit conditiones, ad hoc ut non sit mortale.

^{b)} Tanner, *tom. 3, disp. 4, qu. 8, dub. 7*,

Infamem in uno crimine diffamare de alio valde affini est veniale.

De disparato, est lethale.

Detractio materialis, quandoque lethalis.

Quandoque venialis.

Referre peccata alterius, ut audita ab aliis,

S. Doctor negat esse grave contra utramque virtutem.

Respondetur objectioni.

« forte sequatur, imputetur audienti, si
« credat. — Idem docet card. de Lugo¹,
« recte limitans, nisi grave damnum ex
« modo narrandi vel ex levitate audien-
« tium (qui temere credituri sint et vul-
« gaturi) secuturum possis praevidere.
« Hinc peccas graviter contra justitiam,
« si referens grave crimen, addas id tibi
« dictum esse a viro fide digno; quia prae-
« bes sufficiens fundamentum credendi. —
« Vide Diana² ».

Quaeritur: *an referre tantum peccata
occulta alterius ut ab aliis audita, sit
mortale?*

Dicendum 1°. Non peccas mortaliter,
si ita referas, ut tibi probabile non sit
ullam inde infamiam orituram, eo quod
alii non sint credituri.

Dicendum 2°. Si audita referas coram
iis qui probabiliter sint credituri ex sola

sua levitate vel malitia, non peccas con-
tra justitiam; quia non es causa efficax
damni, sed mere per accidens. At peccas
contra caritatem; quia quisque tenetur
impedire grave damnum proximi, quan-
tum commode potest.

Dicendum 3°. Si tandem ita referas,
ut audientes probabiliter et merito sint
credituri, puta si asseras audivisse a per-
sona fide digna, tunc peccas etiam contra
justitiam, quia das sufficientem causam
credendi malum. Ita Lessius³, Lugo⁴; Spo-
rer⁵ cum S. Antonino^{c)}, Cajetano^{c)}, Sil-
vestro^{c)}, Laymann, Tamburino et com-
muni; Croix^{d)}, Salmant.^{e)} cum Soto^{e)},
Trullench, Villalobos^{e)}, Silvio^{f)}, etc. —
Additque Lessius⁶ (et hoc Salmant.⁷ ha-
bent ut certum cum Bañez, Lugo et Bo-
nacina), quod si referas crimen alicujus
valde enorme, puta haeresis, rebellio-

quandoque
est contra
justitiam.

Defuncti
infamatio,
lethalis.

Male loqui
de ignoto
vel indeter-
minato, non
lethalis.

Detrahere
ordini reli-
gioso vel
monasterio,
gravissimu-
m.

lib. 7, cap. 10, dub. 5, n. 2 et 3. — ⁶ Loc. cit., n. 24. —
⁷ Tr. 13, cap. 4, n. 49. - Bañez, in 2^{am} 2^{ae}, qu. 73, art. 2,
dub. 2, concl. 2. - Lugo, disp. 14, num. 56, i. f. - Bonac.,
disp. 2, de Restit. in partic., qu. 4, punct. 5, n. 1, v. *Quinta*.

n. 139, concedit probabile esse ejusmodi de-
tractores non peccare contra justitiam. Sed
n. 140, eam doctrinam approbat, quam S. Al-
phonsus infra, distinctius et clarius quam Bu-
senbaum hic ex Escobar, exponit.

c) S. Antoninus, Cajetanus et Silvester a
Sporer (ex Laymann) citantur, pro ea dum-
taxat parte, qua negat peccatum esse contra
justitiam, si ex levitate audientium infamia
sequatur, uti S. Alphonsus ait in *Dicend. 2*.
Quod utique innuit Cajetanus, in *2am 2ae*,
qu. 73, art. 2, ubi scribit: « Modus... dicendi
scilicet assertive, vel ex auditu, aut dubita-
tive, multam varietatem in hoc facit. Nam
solutus assertor proprie tollit famam. Propter
quod reliqui non tenentur ad restitutionem
famae, si falsum sit quod retulerunt aut dubia
aestimatione narrarunt. Ex levitate siquidem
audientis, non ex vi dicentis, laeditur fama,
si laeditur, in his casibus ». — S. Antoninus
pariter, *part. 2, tit. 2, cap. 2, § 3, v. Quan-
tum ad tertium*, scribit: « Nisi ille ostendat
aliquam certitudinem majorem quam ex rela-
tione communi, non auferit ex natura actus
illi famam in opinione audientium; quia si illi
firmiter concipiunt et credunt ex hoc, illum
de quo est sermo esse criminis, leves
sunt ». — Silvester denique, v. *Detractio, qu. 1*,
i. f., negat esse mortale ex Scoto, « quando
ex loquacitate dicuntur infamatoria recitative,
quia ex natura talis actus, non auferitur fama
in opinione audientis, quia cito credens levis
est corde ».

d) Croix, *lib. 3, part. 2, n. 1207*, ita lo-

quitur: « Si quis referat audita ut audita, sci-
licet dubitanter et absque asseveratione, si
sit quid grave, si audientes ex levitate vel
malitia sunt credituri, aut tamquam indubi-
tatum divulgaturi, est mortale, quia sic injuste
causatur gravis infamia proximo; si autem
non aliter credituri sunt vel divulgaturi quam
audiant, ordinarie erit veniale tantum, quia
fama absolute non tollitur, sed tantum quasi
semiplene, uti per dubium, suspicionem vel
opinionem temerariam ».

e) Salmant., *tr. 13, cap. 4, n. 51*, dicunt
lethalem detractionem esse, ejusmodi crimen
occultum referre, ut auditum coram multis,
nisi a personis levibus et omnino fide indignis
auditum referatur ». — Et Sotus, *de Just. et
Jure, lib. 4, qu. 6, art. 3, de 4° arg.*, v. *Quar-
tus denique*; ac Villalobos, *part. 2, tr. 11*,
diff. 36, n. 6 et 7, absque distinctione dicunt
se non admittere Cajetani sententiam, quae
scilicet negat ad restitutionem teneri ejusmodi
detractorem, si infamia acciderit ex audien-
tium levitate.

f) Silvius, in *2am 2ae, qu. 62, art. 2*,
qu. 16, concl. 1, dicit veniale saltem esse con-
tra caritatem, si fiat ex quadam loquacitate,
secluso etiam animo diffamandi vel nocendi.
Si fiat animo famam laedendi, et vere eam
laedat et notabiliter, mortale esse ait *concl. 2*,
et ad restitutionem obligans. Quam eandem
obligationem urgere asserit *concl. 3*, si de-
tractio fiat absque animo laedendi famam et
absque declaratione crimen esse verum, dum-
modo alter graviter inde infametur.

nis aut sodomiae, tunc peccas graviter,
etiamsi dubitanter dicas, quia haec sola
suspicio horum valde infamat; juxta dicta
n. 964. — E converso, si referas crimen
tamquam auditum a personis fide indi-
gnis, v. gr. ab inimicis infamati, etc., tunc
non peccas mortaliter respectu infamati;
ut Salmant.¹.

978. — « 13°. Mortuum infamare, minus
« grave est quam vivum: mortale tamen
« et ad restitutionem obligans. — Les-
« sius², Bonacina³.

« 14°. Non esse mortale, de aliquo igno-
« to vel indeterminato male loqui, v. gr.
« in tali loco esse multos improbos, in
« tali collegio unum canonicum commi-
« sisse grave crimen, v. gr. simoniam;
« docet Escobar^{a)} ex Fagundez^{a)}. — quod
« Trullench⁴ ex Bonacina, Azor^{b)}, etc.,
« limitat, si non sit tale quod in alios re-
« dundet.

« 15°. Gravissime autem peccant qui
« ordini seu statui alicui religiosorum in
« communi vel monasterio detrahunt, di-
« cendo v. gr. quod in eo male vivatur,
« non servetur observantia regularis, etc.:
« nisi id sit plane notorium. Quia gravis-
« sime nocent; tenenturque sub mortali
« ad restitutionem toti communitati, a qua
« superioris remissio non excusatur. Sotus,
« Navarra, Trullench⁵. — Talem autem
« sufficienter confiteri, si dicat: Detraxi
« cuidam religioni, ordini vel monaste-
« rio, etc.; sive sit communitas nume-

¹ Tr. 13, cap. 4, n. 49. — ² Cap. 11, dub. 21, n. 114. —
³ Disp. 2, de Restit. in partic., qu. 4, punct. 2, num. 2
et 3. — ⁴ Lib. 7, cap. 10, dub. 3, n. 12. - Bonac., loc. cit.,
n. 10. — Sotus, de Just. et Jure, lib. 4, qu. 6, art. 3, de
4° argum., v. *Ex his autem*. — Petr. Navar., de Restit.,

978. — a) Escobar, *tr. 1, exam. 10, cap. 4*,
n. 54, (edit. Lugd. s. d.; al. edit. Lugd. 1644,
et Venet. 1660, n. 91), limitat: « Modo dictione
tua, talis loci nimium non minuas existima-
tionem ». — Fagundez autem, ab Escobar uti-
que citatus ut refert Busenbaum, rem tantum-
modo innuit, *Decal., lib. 8, cap. 3, n. 15*,
dicens: « Tunc peccare mortaliter contra ju-
stitiam detractores religionum..., quando de-
trahunt de persona particulari ».

b) Azor, *part. 3, lib. 13, cap. 7, dub. 6*,
perspicue limitationem hanc insinuat, dicens
mortale esse peccatum, « si dicat omnes esse
improbos ».

c) Sanchez a Bonacina quidem citatur, ut
asserit Busenbaum; sed tractat de scandalo,

« rosa sive non, docet Lugo, et Tambu-
« rinius⁶.

« 16°. Similiter mortale est, tacita per-
« sona, nominare monasterium vel ordi-
« nem religiosum, ex quo aliquis grave
« peccatum occultum, v. gr. adulterii vel
« fornicationis, commiserit. — Navarra,
« Trullench⁷.

« 17°. Explicandum est in confessione
« an apud multos et quot circiter, an vero
« apud unum tantum alicui detraxerit. Ita
« probabiliter Bonacina⁸ ex Sanchez^{c)},
« Silvestro^{c)}, Adriano^{c)}. Sed card. Lugo^{d)}
« ex Navarro^{d)}, Salas^{d)}, Coninck^{d)}, etc.,
« negat, dⁱ. itque contrarium esse proba-
« bilis. — Nec omittendum, si quem infa-
« maveris libello famoso; cum id sit genus
« detrahendi gravissimum, et ad plurimos
« pertinens. Non tamen necessario dicen-
« dum in quo genere infamaveris; quia
« fama semper est ejusdem speciei in ge-
« nere moris. Card. Lugo⁹ ».

979. — « 18°. Peccat mortaliter contra
« justitiam, et tenetur ad restitutionem,
« ratione cooperationis, is qui audit detra-
« ctorem, excitando vel animando effi-
« caciter.

« Qui vero laetatur tantum detractione
« audita; aut, licet non laetetur, qui non
« impedit, cum commode possit, peccat
« pro ratione damni, mortaliter vel venia-
« liter contra caritatem; non tamen tene-
« tur ad restitutionem, nisi sit superior,
« pater vel dominus: is enim ex officio

lib. 2, cap. 4, n. 355. — ⁶ Loc. cit., dub. 14, n. 5. — Lugo, de
Poenit., disp. 16, n. 135. — ⁷ Method. confess., lib. 2, cap. 9,
§ 1, n. 4. — Petr. Navar., loc. cit., n. 358. — ⁸ Loc. cit., dub. 14,
n. 5. — ⁹ Disp. 5, de Sacr. Poenit., qu. 5, sect. 2, punct. 2,
§ 3, diff. 3, n. 21. — ⁹ De Sacr. Poenit., disp. 16, n. 265.

in *Decal., lib. 1, cap. 6, n. 8*, et dicit in con-
fessione fatendum esse « quot personis scan-
dalum datum sit, etiamsi unica vice, ac unico
peccato coram illis perpetrato detur ». — Sil-
vester autem et Adrianus a Bonacina alle-
gantur, quasi tueantur doctrinam a Busen-
baum ex Bonacina expositam; at re quidem
vera, Silvester, v. *Scandalum, qu. 2*, nihil
habet quod possit huc afferri; Adrianus vero,
in *4, de Confess., qu. 4, v. Ex his*, asserit
confitendas esse circumstantias peccati, quae
vices aut numerum mutant.

d) Lugo, *loc. cit., n. 135 et 164*, male hic a
Busenbaum citatur; nam tractat de ipsis per-
sonis quibus detrahitur. Ibidem tamen negat
confitendum esse numerum eorum quibus quis

Explican-
dus in con-
fessione nu-
merus audi-
torum.

Audiens
detractio-
nem, quan-
do peccet.

« tenetur impedire subditum ne alteri in-
« juste noceat. — Dixi: *si commode possit*;
« quia non peccat qui putat monitionem
« suam nihil profuturam; vel ex eo ma-
« gnum incommodum metuit; vel qui ra-
« tionabili verecundia prohibetur ob aucto-
« ritatem detrahentis. Debet tamen tunc
« discedere, si commode potest, faciem
« tristiosem ostendere, vel alio sermonem
« avertere. — Vide Lessium et Bonacina ¹.
« Hinc aequalis raro, inferior rarissime,
« tenetur corrigere detractorem: 1°. Quia
« audiens plerumque nescit an quod di-
« citur sit notorium, tametsi ipse ignora-
« verit; et in dubio non est cur damnet
« detractorem: in quo multi falluntur,
« existimantes, simul ac aliquid audiunt
« dici contra proximum, id sibi mox refu-
« tandum ». [Excipe, si detrahens sit homo
« perditus; ut recte ait Roncaglia ²]. —
« 2°. Quia, coepta detractione, saepe me-
« lius consulitur proximo, si sinatur ab-
« solvi quam si abruptatur. Nam si di-
« stincte explicetur, saepe non tam gra-
« viter apprehenditur quam initio conce-
« ptum erat. — 3°. Quia saepe sine gravi
« offensione non potes corrigere. — 4°. Quia
« saepe alter habet justam causam mani-
« festandi, praesertim uni soli. — Card.
« Lugo ³. Vide Diana ⁴ ».

Sed melius haec sunt explicanda.

Quaeritur: *quomodo peccet audiens de-
trahentem?*

Resp. 1°. Qui inducit alterum ad mur-
murandum certe peccat graviter, et con-
tra justitiam.

Less., cap. 11, dub. 4. — ¹ Disp. 2, de Restit. in partic.,
qu. 4, punct. 11. — ² Tr. 13, qu. 4, de Restit., cap. 2, qu. 11,
resp. 4. — ³ De Just. et Jure, disp. 14, n. 128. — ⁴ Part. 2,
tr. 17 (3 misc.), resol. 24; et part. 3, tr. 5, resol. 35. —
Less., cap. 11, num. 20. — Bonac., disp. 2, de Restit. in
partic., qu. 4, punct. 11, n. 5. — ⁵ Tr. 13, cap. 4, n. 69. —
⁶ Part. 4, confer. 12, n. 368. — ⁷ Tr. 13, qu. 4, de Restit.,

unico actu scandalum praebuit; quod quidem
hic ad rem facit. Sed non affert Navarrum,
Salas et Coninck pro praesenti doctrina.

979. — ^a) S. Thomas, *2^a 2^{ae}, qu. 73, art. 4*,
scribit: « Si quidem inducat eum ad detra-
hendum, vel saltem placeat ei detractio pro-
pter odium ejus cui detrahitur, non minus
peccat quam detrahens, et quandoque magis ». Inferius autem perspicue innuit eum cui pla-
cet detractio, solum contra caritatem peccare,
inquiens: « In culpam ei vertitur, si non re-
sistit cum possit resistere, eadem ratione qua

Resp. 2°. Qui autem non inducit, sed
tantum gaudet de detractione gravi, pec-
cat graviter, non contra justitiam, sed
contra caritatem, cum delectetur de gravi
damno proximi. Ita cum aliis S. Tho-
mas ^a).

Excipiunt Lessius et Bonacina, apud
Salmant. ⁵, si ille non gauderet de infamia
proximi nec de detractione; sed de auditi-
one rei novae, seu de cognitione curiosa
alienorum criminum.

Immo Elbel ⁶, Roncaglia ⁷; Sporer ⁸
cum Molina, Lessio ac Laymann; Bona-
cina ⁹; et Salmant. ¹⁰ cum Tolet, Dica-
stillo et Reginaldo ^b), dicunt non pec-
care graviter, etiamsi de ipsa detractione
delectetur, non causa odii vel gaudii de
alterius damno, sed ex curiositate seu
vanitate ^c), idque deducunt ex S. Thoma ¹¹,
qui tunc tantum docet esse grave, quando
*placeat ei detractio propter odium ejus
cui detrahitur*.

Resp. 3°. Superior tam detrahentis quam
detracti peccat graviter audiendo detra-
ctionem, si eam non avertat, cum com-
mode possit; quia ipsi specialis obligatio
incumbit corrigendi detrahentem, aut
damno infamati obviandi. — S. Thomas ¹²,
Lugo ¹³, Sporer ¹⁴ cum communi.

980. — An autem superior tunc peccet
contra justitiam, et teneatur ad restitu-
tionem?

Prima sententia cum Busenbaum (hic)
affirmat, si praelatus sit superior detra-
hentis; quia (dicit) ipse tenetur ex officio
obstare ne subditus alteri noceat.

cap. 2, qu. 11, resp. 2. — ⁸ Tr. 5, cap. 4, num. 106, v. f. —
Molina, tr. 4, disp. 34, n. 2, v. f. — Less., cap. 11, n. 20. —
Laym., lib. 3, tr. 3, part. 2, cap. 8, n. 14. — ⁹ Loc. cit.,
num. 5. — ¹⁰ Tr. 13, cap. 4, num. 69, v. f. — Tolet, lib. 5,
cap. 67. — Dicast., de Restit., disp. 12, part. 3, app. 2,
dub. 20, n. 346. — ¹¹ 2^a 2^{ae}, qu. 73, art. 4. — ¹² Loc. cit. —
¹³ Disp. 14, n. 130 et seqq. — ¹⁴ Loc. cit., n. 107.

tenetur aliquis sublevare asinum alterius
jacentem sub onere ».

^b) Reginaldus citatur quidem hic a Sal-
mant.; sed hanc partem, *lib. 24, n. 95*, a con-
trario dumtaxat innuit, dicens mortaliter pec-
care eum, qui detractionem audit, « si inte-
rius complaceat in tali auditione... quia... de
malo proximi gaudet »; et dicit venialiter
tantum peccare, qui ex negligentia non im-
pedit, quia in eo est tantum « levitas animi
in audiendo ».

^c) Elbel, Sporer, Molina, Lessius, Laymann

Gaudium
de detra-
ctione gra-
vi, lethale
contra cari-
tatem.

Exceptio-
nes.

Superior
detrahentis
et detracti
non impe-
diens letha-
liter peccat.

superior
detrahentis
contra ju-
stitiam, ju-
xta alios;

superior
infamati,
juxta alios.

Forte pro-
babilius u-
terque so-
lum contra
caritatem;

quandoque
contra justitiam.

Secunda sententia cum Salmant. ¹, Ba-
ñez ^a) et Tapia, affirmat, si sit superior in-
famati; quia ex officio tenetur ad obvian-
dum infamiae subditi, quae officit illi ad
bonum spirituale in alios promovendum.

Tertia tamen forte probabilior sententia
negat peccare contra justitiam, neque su-
periores detrahentis: cum ipse non te-
neatur invigilare bono alterius non subditi
(sed non excusatur a culpa gravi contra
caritatem; et etiam contra justitiam, si
sit episcopus vel parochus, et non corri-
gat, quia hi tenentur ex justitia ad corri-
gendos subditos, juxta dicta *n. 360, v. Sed
dubitatur*); neque superiores infamati:
cum ipsi non incumbat ex justitia bono
temporalis subditi attendere. Quod autem
infamatus impediatur sic promovere spiri-
tuale profectum aliorum, videtur esse
per accidens. Ita Sotus ^b), Rebellus et Di-
castillus ^c), apud Salmant. ²; et consentit
Lugo ^d). — Bene autem advertit Lugo ³
quod si infamatus et infamans sint sub-
diti, et infamatus imploret praelati aucto-
ritatem ut fama ei restituatur; tunc ille
ex justitia ad id tenetur, modo possit sine
timore gravioris mali.

¹ Tr. 13, cap. 4, n. 70. — Tapia, tom. 2, lib. 5, qu. 14,
art. 9, n. 4. — Rebell., part. 1, lib. 4, qu. 6, n. 9. — ² Tr. 13,
cap. 4, n. 70. — ³ Disp. 14, n. 131 et seqq. — Lugo, loc. cit.,
n. 125. — Less., cap. 11, n. 21. — Bonac., disp. 2, de Restit.
in partic., qu. 4, punct. 11, num. 6. — Dicast., de Restit.,
disp. 12, n. 347. — ⁴ Loc. cit., num. 72. — Lugo, loc. cit.,
n. 128. — ⁵ Loc. cit., n. 74. — ⁶ Tr. 13, qu. 4, de Restit.,
cap. 2, Reg. in praxi, n. 7. — ⁷ Loc. cit., n. 22. — ⁸ Tr. 5,

et Bonacina negant esse mortale si sibi com-
placeat de rei novitate, de detractoris facun-
dia, eloquentia, lepido sermone et similibus.

980. — ^a) Bañez, in *2^a 2^{ae}, qu. 73, art. 4*,
concl. 3, 4 et 5, docet utrumque superiorem
contra justitiam peccare ac teneri ad restitu-
tionem, cum hac tamen differentia: ut si sit
diffamatus superior, teneatur facere infamato
restitutionem; si vero detrahentis tantum sit
superior, ad aliquam restitutionem ipsi de-
trahenti, non vero infamato faciendam te-
neatur.

^b) Sotus, *de Just. et Jure, lib. 5, qu. 10*,
art. 4, concl. 3, ita docet de solo infamati su-
periore, quidquid falso asserant Salmant.;
praelatum vero detrahentis ex justitia teneri;
quod videtur dicere respectu tantummodo de-
trahentis.

^c) Dicastillus, *de Restit., disp. 12, n. 350*,
id sane probabilissimum esse asserit, ut refe-
runt Salmant.; sed *n. 351*, probabilius sic

981. — Dubium majus est: *An persona
particularis peccet graviter, si detractio-
nem, cum commode possit, non avertit?*

Affirmat Busenbaum (hic), cum Lugo,
Lessio, Bonacina, Dicastillo, etc., apud Sal-
mant. ⁴. — Sed quia auctores relatae sen-
tentiae plures addunt limitationes (quas
afferunt Busenbaum, Lugo, etc. *n. 979*,
v. Hinc); censent absolute Salmant. ⁵, di-
cendum esse cum communi thomistarum,
privatam personam non nisi venialiter pec-
care, si ex verecundia, timore vel negli-
gentia detractioni non resistat, etiam cum
commode possit: modo ^a) praeter infa-
miam aliud damnum ex detractione non
accedat. Ita Roncaglia ⁶, Lessius ⁷, Sporer ⁸,
Mazzotta ⁹, Elbel ¹⁰; Salmant. ¹¹ cum Soto,
Bañez, Tapia, Rebello, Tanner, Diana, etc.;
ex S. Thoma ¹², qui sic docet: *Si vero non
placet ei peccatum, sed ex timore, vel ne-
gligentia, vel etiam verecundia quadam
omittat repellere detrahentem; peccat qui-
dem, sed multo minus quam detrahens:
et plerumque venialiter*. — Addit autem
S. Doctor: *plerumque* (ut notant Salmant.);
quia dicit postea in tribus casibus peccare
graviter: nempe 1° si esset superior; 2° si

cap. 4, n. 109. — ⁹ Tr. 4, disp. 2, qu. 2, cap. 1, § 1, qu. 10. —
¹⁰ Part. 4, confer. 12, n. 373. — ¹¹ Loc. cit., n. 74. — Sotus,
de Just. et Jure, lib. 5, qu. 10, art. 4, concl. 2. — Bañez, in
2^a 2^{ae}, qu. 73, art. 4, concl. ult. — Tapia, tom. 2, lib. 5, qu. 14,
art. 9, n. 3. — Rebell., part. 1, lib. 4, qu. 6, n. 8. — Tanner,
tom. 3, disp. 4, qu. 8, dub. 7, n. 151. — Diana, part. 2, tr. 17,
resol. 24; part. 3, tr. 5, resol. 35; part. 4, tr. 4, resol. 228. —
¹² 2^a 2^{ae}, qu. 73, art. 4, corp. — Salmant., loc. cit., n. 74.

distinguendum esse dicit: Si sit diffamati prae-
latus, ad restitutionem tenetur; si vero detra-
hentis sit praelatus, non tenetur.

^a) Lugo a Salmant. non satis accurate
adducitur; etenim Lugo, *disp. 14, n. 130*, ne-
gat detrahentis praelatum teneri ex justitia;
sed *n. 131* affirmat infamati praelatum ex ju-
stitia teneri; quod *n. 132* de civitatis guber-
natore sic limitat, ut solum ex justitia teneatur
in iis, quae communiter ad ejus forum
pertinent, et de quibus interpellatus ab illo
qui injuriam patitur, solet et debet providere:
non autem quaelibet mortalis detractio deduci
solet et debet ad forum talis gubernatoris;
aliud vero dicendum (*n. 133*) videtur de prae-
lato regulari, qui ad ejusmodi etiam injurias
interpellari solet, et de iis etiam corrigere
solet subditos.

981. — ^a) Conditionem hanc praetermittunt
Mazzotta et Elbel, in reliquis cum S. Alphonso
consentientes.

Privatus
non impe-
diens detra-
ctionem venialiter pec-
cat.

In tribus
casibus, e-
tiam letha-
liter.

Non sem-
per tenetur
corrigere
detrahen-
tem.

Inductio
ad detra-
hendum, le-
thale con-
tra justitiam.

aliud damnum proximo immineret; 3° si ipse ob timorem ultimum finem in creatura constitueret.

Praeterea, praecisis his casibus, memoranda est alia doctrina S. Thomae¹ (relata per extensum *Lib. II, n. 37*), ubi docet excusari a mortali, qui ob timorem omittit facere correptionem: modo ei non constet quod correptio sit profutura. — At quia in hac materia detractionis difficillime constare potest correptionem proficere, et aliunde facillime offenduntur detrahentes coram aliis correpti, immo periculum est quod potius augeant vel confirmet detractionem: ex omnibus his motivis simul congestis, rationabiliter sustineri potest praefata communissima sententia excusans universe audientes a mortali, si correptionem omittant.

Excusantur autem apud omnes etiam a veniali, qui, advertendo detractionem, vel discedunt, vel sermonem divertunt, vel faciem avertunt aut tristem ostendunt; ex Prov. xxv, 23: *Dissipat... facies tristis linguam detrahentem*. Ratio, quia istae actiones sunt verae correptiones. — Vide Salmant.², Elbel³, Mazzotta⁴ et alios communiter.

982. - « Quaes II°. *An liceat alium infamare ad tormenta gravia vitanda?* »

« Resp. 1°. Licet, si crimen sit verum; « quia nullam alteri facit injuriam, cum « habeat jus illud in necessitate revelandi.

« Resp. 2°. Si crimen sit falsum, non « licet; quia esset mendacium perniciosum. « Silvester tamen et Navarrus^{a)} putant « veniale tantum esse, si sola infamia se- « quatur, et post torturam revocetur; eo « quod non sit infamia efficax ». — [Vide infra, *Lib. IV, n. 277*].

¹ 2^a 2^a, qu. 33, art. 2, ad 3. — ² Tr. 13, cap. 4, n. 72. — ³ Part. 4, confer. 12, n. 373. — ⁴ Tr. 4, disp. 2, qu. 2, cap. 1, § 1, quaer. 10. — *Silvest.*, v. *Detractio*, num. 4, qu. 3. — *Less.*, lib. 2, cap. 11, dub. 6. — *Fill.*, tr. 40, num. 113. — ⁵ Lib. 3, tr. 3, part. 2, cap. 3, num. 15. — *Less.*, lib. 2, cap. 11, dub. 7, n. 41. — *Fill.*, tr. 40, n. 117

982. - a) Navarrus, *Man., cap. 18, n. 24*, id generaliter insinuat, dicens mortaliter peccare eum, qui falsum mortale peccatum alteri imputat, « nisi per aliquam circumstantiam, damnum famae notabile et periculum ejus probabile excusetur ».

985. - a) Laymann, *lib. 3, tr. 3, part. 2, cap. 7, n. 6*; et Molina, *tr. 4, disp. 46, n. 7*,

983. - « Quaes II°. *An liceat seipsum infamare?* »

« Resp. Id non esse saltem mortale regulariter. — Ita Lessius, Filliuccius et Laymann⁵. Quia non est contra justitiam, cum sit famae suae dominus: nec contra caritatem; quia haec non obligat ad bona externa conservanda, nisi in quantum id exigit salus propria vel proximi. — Dixi: *regulariter*; quia per accidens potest esse mortale: ut v. gr., si tua fama sit necessaria muneri; vel si tibi damnum vitae, vel aliis infamiae, ex eadem sequeretur.

« Unde resolves:

« Non est mortale, ad vitanda gravia tormenta, falsum crimen sibi imponere, ex quo etiam mors sequatur; quia non tenetur homo cum tantis cruciatibus vitam suam tueri: nec talis dicitur se interficere, sed tantum ex justa causa vitam morti exponere. — Lessius et Filliuccius ». [Angelus, Silvester, Tanner. Vide infra, *Lib. IV, n. 275*].

984. - Notandum autem est hic quomodo restituendus sit honor injuste ablati. — Certum est quod, si honor publice sit ablati per contumeliam, publice etiam restitui debet coram illis qui dehonorationi praesentes fuerunt; vel saltem per modum quo satisfactio de facili ad ipsorum notitiam pervenire possit. Sufficit autem ut satisfactio fiat per aliam personam, quae nomine dehonoris veniam petat, etc. — Ita Salmant.⁶ cum Trullench et Petro Navarra.

985. - Sed quaeritur 1°. *An, si contumelia fuit occulta, debeatur satisfactio?*

Negant Molina⁷ et Laymann⁸; sed isti auctores diversa ratione ducuntur a). —

et 118. — *Angel.*, v. *Detractio*, n. 6. — *Silvest.*, v. *Detractio*, quaer. 3. — *Tanner*, tom. 3, disp. 4, qu. 8, n. 149. — ⁵ Tr. 13, cap. 4, n. 110. — *Trull.*, lib. 7, cap. 10, dub. 31, n. 11. — *Petr. Navar.*, de Restit., lib. 2, cap. 4, n. 443. — ⁶ Tr. 4, disp. 46, num. 7. — ⁷ Lib. 3, tr. 3, part. 2, cap. 7, num. 6.

etsi forte in exponendis suae sententiae rationibus verbis discrepare videantur, re tamen vera inter se concordant, dum Molina dicit de eo casu: « Quoniam in eo praecise quod sit aliquid factum contra honorem et reverentiam quae alicui debebatur, nullum damnum quod permaneat relinquitur, sed id ita esse injuste factum, transit in nudam injuriam ».

Infamare se ipsum, per se non lethale.

Per accidens lethale.

Imponere sibi falsum crimen ad vitanda gravia tormenta, non lethale.

Contumelia publica, publice reparanda.

Sufficit satisfactio per alium.

Contumeliae occultae, juxta alios non debetur satisfactio.

Ratio Laymanni est, quia in eo casu adest injuria sine damno; quo secluso, nullam ait esse obligationem restitutionis. — Ratio autem Molinae est, quia, licet damnum adfuerit, illud tamen transiit et amplius non perseverat, cum deinde offensor jam solitam debitamque honoris testificationem nunc offenso exhibeat, ut supponitur.

Sed affirmandum reor omnino cum communi et vera sententia, quam tenent Lessius¹; Salmant.² cum Rebello, Trullench, Villalobos, Prado et Serra; Sporer^{b)}; Roncaglia³ cum S. Antonino; Lugo⁴, qui dicit omnino tenendam, referens ex Rebello, contrariam reprobata fuisse Romae a censoribus Societatis Jesu. Ratio, quia contra rationes primae sententiae probatur in tali casu quod bene adest damnum, et damnum perseverat. — Quod adsit *damnum*, non videtur posse negari. Nam, ut pro certo habet S. Thomas⁵, in omni contumelia, adhuc occulta, praeter injuriam adest damnum honoris injuste laesi; cum quisque habeat jus ut debitum honor sibi servetur. — Quod autem damnum hoc *perseveret*, pariter non est dubitandum; cum honor offensi remaneat laesus, usquedum per debitam satisfactionem reparetur. Non reparatur vero per signa communia postea exhibita, ut supponit Molina^{c)}, postquam injuria est illata: quia, ut bene arguit Lugo, qui alteri injuriam irrogavit, in aestimatione hominum non videtur eum honorare sicut debet; immo potius videtur contemnere, si honore solito ipsum revereretur, quin veniam ei petat contumeliae irrogatae.

¹ Cap. 11, dub. 27, n. 140. — ² Tr. 13, cap. 4, n. 112. — *Rebell.*, part. 1, lib. 2, qu. 10, n. 3. — *Trull.*, lib. 7, cap. 10, dub. 31, n. 2. — *Villal.*, part. 2, tr. 11, diff. 42, n. 3. — *Prado*, cap. 18, qu. 6, § 1, n. 3. — *Serra*, in 2^{ae} 2^{ae}, qu. 62, art. 2, dub. 4, v. *Dicendum* 2. — ³ Tr. 13, qu. 4, de Restit., cap. 1, qu. 2, resp. 3. — *S. Anton.*, part. 2, tit. 2, cap. 2, § 3. — ⁴ Disp. 15, num. 53 et 54. — *Rebell.*, loc. cit., num. 3. — ⁵ 2^a 2^a, qu. 72, art. 1, ad 1. — *Lugo*, disp. 15, num. 55. — *Molina*, tr. 4, disp. 46, n. 7. — *Laym.*, lib. 3, tr. 3, part. 2, cap. 7, n. 6. — ⁶ Lib. 2, cap. 11, n. 144. — ⁷ Tr. 13, cap. 4,

b) Sporer, *tr. 5, cap. 4, n. 147*, a Molinae sententia non discrepat.

c) Molina, ut notat inferius S. Doctor, requirit ut offensor veniam petat; unde non videtur supponere satis esse communia signa.

987. - a) Lessius, *cap. 11, n. 145*, utique affirmat satis esse veniae petitionem, sed « ante sententiam judicis ».

Caeterum, ipsi Molina et Laymann non negant quod offensor teneatur petere veniam ab offenso, saltem ad reconciliandum animum illus exasperatum; juxta praecceptum Salvatoris (Matth. v, 23, 24): *Si... offers munus tuum ad altare, et ibi recordatus fueris quia frater tuus habet aliquid adversum te..., vade prius reconciliari fratri tuo*.

986. - Quaeritur 2°. *Quomodo faciendus sit honoris restitutio?*

Resp. illam satisfactionem requiri, quae censetur sufficiens ad manifestandam aestimationem, juxta conditionem personae offensae.

Si enim dehonoris fuerit superior, sufficere si honorabiliter dehonoris salutet, domi invitet, benevolentiam ostendat, etc. Secus, si fuerit aequalis vel inferior; tunc major satisfactio requiritur, nempe ut praeveniat in salutando, cedat locum, veniam petat: qui modus quidem aptior est ad contumeliam compensandam. Caeterum talis petitio veniae non est necessaria, nisi quando aliter satisfieri nequeat. Ita Lessius⁶; Salmant.⁷ cum Cajetano, Trullench, Bonacina, Dicastillo, etc. — Ideo addunt, nunquam teneri praelatum veniam petere a subdito, herum a famulo, virum ab uxore, nobilem a plebejo.

987. - Quaeritur 3°. *An veniae petitio sit semper sufficiens satisfactio?*

Affirmant Lessius^{a)}; cum Bonacina, Trullench, etc., apud Salmant.⁸ — Sed negant Salmant.⁹ cum Soto, Serra, Lugo, Ledesma^{b)}; et Roncaglia¹⁰ cum S. Anto-

n. 113 et 114. — *Cajetan.*, in 2^{ae} 2^{ae}, qu. 72, art. 3, dub. — *Trull.*, lib. 7, cap. 10, dub. 31, n. 5, 6, 7 et 10. — *Bonac.*, disp. 2, de Restit. in partic., qu. 5, punct. 2, n. 5. — *Dicast.*, de Restit., disp. 12, part. 4, dub. 1, n. 360 et seqq. — *Bonac.*, loc. cit., n. 5, v. *Secundo*. — *Trull.*, loc. cit., n. 7 et 8. — ⁶ Loc. cit., n. 115. — ⁷ Loc. cit. — *Soto*, de Just. et Jure, lib. 4, qu. 6, art. 3, de 5 argum., v. *Sed de hac*. — *Serra*, in 2^{ae} 2^{ae}, qu. 62, art. 2, dub. 4, v. *Dicendum* 3. — *Lugo*, disp. 15, n. 57, v. f. — ¹⁰ Tr. 13, qu. 4, de Restit., cap. 1, qu. 2, resp. 3.

b) Petrus de Ledesma male citatur a Salmant.; nam dicit in *Sum., part. 2, tr. 8, cap. 7, concl. 8, dub.*, petitionem veniae communiter esse necessariam; et solum excipit casum, quo « usus patriae et provinciae non admittit hujusmodi restitutionem honoris per petitionem veniae; sed potius talis petitio veniae reputatur nova injuria: tunc enim alia

Probabiliter privatus semper a mortali excusatur.

Quandoque etiam a veniali.

Infamare alium ad vitanda gravia tormenta, quando licitum.

Quando illicitum.

Modus satisfaciendi.

Veniae petitio juxta alios semper sufficit. Probabiliter negatur.

nino^{c)}, Laymann^{c)} et Antonio a Spiritu S.^{c)}. Quando enim injuria est gravissima, puta si subditus inhonoret superiorem, vel plebejus nobilem alapa percutiat; ultra petitionem veniae, tenetur petere illam flexis genibus, vel aliam similem humiliationem ostendere: quae quidem sententia probabilior est.

988. - Caeterum quoad praxim diligenter advertendum puto quod multoties expedire continget, ut confessarius omitat monere poenitentem in bona fide existentem, qui alium inhonoravit, de satisfactione praestanda, in pluribus casibus: Et 1°. Si praevideat monitionem non profuturam, immo potius obfuturam (juxta regulam infra dicendam de *Sacram. Poenit.*, *Lib. VI, n. 610*): dum experientia constat quod poenitentes facile tales satisfactiones promittunt, sed difficulter in facto esse adimplent, ob ruborem quem postea in hoc sentiunt vel apprehendunt.

2°. Si probabiliter putet, dehonorum magis recusare quam cupere illam publicam satisfactionem, ne memoria injuriae acceptae apud alios redeat, aut ne ipse rubore magis afficiatur; ut Lugo^{a)} cum Molina. - Tunc vero bene advertit Lugo¹ aliam esse quaerendam viam honorandi peculiariter offensum extraordinariis actionibus, in quibus aptius contineatur petitio veniae.

3°. Idem dicendum, si probabile periculum sit quod in actu satisfactionis odia inter offensum et offensorem renoventur.

4°. Si ex signis manifeste appareat remissio facta ab offenso; nempe si iste sponte ad offensorem accedat, atque valde familiariter et jocose cum eo tractet, et similia. - Notant autem hic Salmant.²

¹ Molina, tr. 4, disp. 46, n. 4. - ² Disp. 15, n. 58. - ³ Tr. 13, cap. 4, n. 116. - ⁴ Bonac., disp. 2, de Restit. in partic., qu. 5, punct. 2, n. 6. - ⁵ Dicast., de Restit., disp. 12,

cum Bonacina, Dicastillo, Trullench, etc., non sufficere ad praesumendam remissionem, simplicem familiarem conversationem offensi. Multi enim odium deponunt et dissimulant injuriam acceptam ad evitandam notam vel aliud damnum; sed satisfactionem vere non condonant.

989. - Quaeritur 4°. *Utrum, si tu offensus vindictam sumpseris, liberetur offensor ab onere satisfactionis pro contumelia illata?*

Videtur quod non; quia non videris recuperare honorem tuum laesum per laesionem honoris offensoris tui. - Sed affirmandum cum Lugo⁸ et communi sententia. Ratio: tum quia per vindictam jam censeris tibi satisfieri; tum quia offensor tuus, tolerando posteriorem injuriam, videtur suam culpam recognoscere et satisfacere pro offensa prius tibi illata. Recte vero censet Lugo⁴, quod si injuria a te irrogata tuam primam offensam notabiliter excedat, teneris tu saltem secundum excessum satisfacere.

990. - Quaeritur 5°. *Utrum, si offensor a iudice publice puniatur, adhuc teneatur in conscientia pro injuria illata satisfactionem exhibere?*

Probabilissime negat Lugo⁵ cum communi. Ratio, quia ipsa poena inflictata pro honore tibi ablato videtur satis honorem tuum resarcire. - Ita etiam, si offensor, a iudice coactus, debitam satisfactionem tibi praestiterit; tunc enim, licet coacte, jam vere testificationem exhibuit aestimationis tuae dignitatis. Dixi: *debitam*; nam si satisfactio imposita a iudice non fuit sufficiens ad reparandum tuum honorem ablatum, adhuc remanet ei obligatio illum ad aequalitatem resarciendi.

part. 4, dub. 1, num. 378 et 379. - ⁸ Trull., lib. 7, cap. 10, dub. 31, n. 13. - ⁸ De Just. et Jure, disp. 15, n. 59. - ⁴ Loc. cit., n. 60. - ⁵ Loc. cit., n. 61.

via suavior est quaerenda, et restitutio honoris facienda juxta morem provinciae.

^{c)} Auctores isti a Roncaglia his verbis allegantur: « Inter alios legendi sunt D. Antonin., Laym., Anton. a Spir. S. ». - Et re quidem vera Antonius a Spiritu Sancto, in *Director. Confess.*, tr. 11, disp. 4, a n. 126, tenet sententiam quae affirmat satis esse veniae petitionem. - Laymann vero, *lib. 3, tr. 3, part. 2, cap. 7, n. 6*, id negat; sed lo-

quitur de casu, quo illi qui contumelia affecti sunt, « aegre ferunt postea aliquam ejus memoriam vel significationem denuo fieri, maluntque rem totam tacite dissimulari ». - Denique S. Antoninus, *part. 2, tit. 2, cap. 2, § 3*, haec scribit: « Si in publico contumeliam intulit, et contumeliatius hoc exigit ut in publico veniam petat, tenetur ad hoc ».

988. - ^{a)} Lugo, *disp. 15, n. 58*, ita docet de satisfactione per veniae petitionem.

Offensus sese vindicans liberat offensorem a satisfactione.

Excessus vindictae, reparandus.

Offensor a iudice punitus liber est a satisfactione,

nisi poena inflictata sit insufficientis.

DUBIUM III.

An et quomodo Fama restituenda.

991. *Quomodo debet fama restitui. Et an apud auditores etiam mediatos.* - 992. *Quid, si verum crimen propalaveris.* - 993. *Quid, si bona fide alterum infamaveris.* - 994. *An tunc tenearis ad damnum, si advertens famam non restituas. An autem diffamans injuste de crimine vero, teneatur restituere integrum damnum.* - 995. *Quid notandum circa infamantem libello famoso.* - 996. *An tenearis ad damnum ortum ex infamazione.* - 997. *Quae excusent a restitutione famae.* - 998. *Quid, si prudenter iudices rem oblivione deletam.* - 999. *An et quando restitutio famae possit compensari, si alter renuat restituere.* - 1000. *An tenearis infamiam pecuniis compensare.* - 1001. *An infamatus possit pecuniis sibi famam compensare.* - 1002. *An excuset a restitutione periculum vitae vel propriae infamiae.* - 1003. *Quid, si infamatus remittat restitutionem. Et an haec liceat remitti.*

991. - « Resp. Nisi sit causa excusans, « patet ex natura justitiae et ex dictis de « restitutione, famam injuste ablatam restitui debere.

« Et quidem, si verum crimen quis narravit, debet opinionem conceptam, quantum potest, apud audientes abolere; dicendo v. gr. se male dixisse, injuriam intulisse, deceptum esse, etc. Vel, si hac ratione parum proficiatur, eum laudando in aliis rebus, crimen extenuando, honorem ejus in re alia procurando, etc.; sic enim sensim tantumdem fama ejus illustrabitur ex una parte quantum ex altera obscurata fuit.

« Quod si autem crimen falsum impugasti, teneris id aperte retractare: adhi-

¹ Navar., Man., cap. 18, n. 45. - ² Trull., lib. 7, cap. 10, dub. 21, num. 1. - ³ Dicast., de Restit., disp. 12, part. 3, dub. 15, n. 259 et 260. - ⁴ Tr. 13, cap. 4, n. 129. - ⁵ Lugo,

« bito etiam, si opus est, juramento », [Sufficit autem juramentum, quin adhibeantur etiam testes^{a)}, ut tenent Navarrus, Trullench, Dicastillus, apud Salmant.¹; contra Lugo, Bonacina, etc., qui etiam testes requirunt] « apud eos quibus dixisti; et (per se loquendo) ad quos infamia pervenit, « sive apud auditores mediatos, ut, contra Lessium^{b)} et Tanner^{c)}, docet card. Lugo^{d)}: quia totum damnum famae « cujus causa es teneris reparare; — licet aliquando sufficiat dicere, te penitus deceptum, rem aliter se habere, male te informatum fuisse. Vide Laymann², Lessium³.

« Dixi: per se. Plerumque enim per accidens ab hac obligatione talis excu-

disp. 15, num. 26. - ² Bonac., disp. 2, de Restit. in partic., qu. 4, punct. 15, num. 4. - ³ Lib. 3, tr. 3, part. 2, cap. 7, n. 1 et 2. - ⁴ Lib. 2, cap. 11, dub. 20.

Restitutio apud auditores mediatos.

991. - ^{a)} Nisi tamen, ut notant Navarrus et Trullench, suspicio esset, illum ad retractationem, precibus aut pretio, non vero conscientia inductum esse; vel nisi, ut dicit Dicastillus, haberent argumentum probabile, quo judicarent istum mentiri; tunc enim testes vel aliae diligentiae adhibendi essent. - Quamnam vero de hoc argumento opinionem ipsi Salmanticensis teneant, non satis liquet; scribit enim *loc. cit.*: « Immo, si retractatio et juramentum non sufficiant, tenetur testes veritatis si innouerit, adhibere, quia efficacem revocationem debet apponere »; et citant auctores inter quos Bonacinam et Lugo; deinde sic prosequuntur: « Quamvis aliqui hoc quod est testes adhibere, negent esse necessarium, etiamsi alii non credant; quia si retractationi et juramento non creditur, malitiae auditorum debet attribui... Et D. Thomas solum dixit debere se falsum dixisse asserere, non vero testium meminit ».

^{b)} Lessius non satis accurate a Busenbaum adducitur; melius autem et recte a S. Alphonso allegabitur hic inferius.

^{c)} Tanner pari modo citatur indiligenter a Busenbaum; quamvis enim, *tom. 3, disp. 4, qu. 6, dub. 6, n. 146*, probabile esse dicat, ad retractationem non teneri, nisi apud immediatos auditores; at *n. 147* subdit: « Si quis tamen sciret ex sua priori infamazione, de crimine praesertim falso et conficto aliquem palam traduci, auditoribus suis restitutionem negligentibus, talis utique saltem ex caritate tenebitur ad hoc malum avertendum... Immo non improbabile est, eum ad hoc etiam ex justitia teneri, quia certe a parte rei, quomodocumque causam dedit injustae infamationi ».

^{d)} Lugo denique, *disp. 15, n. 16*, non tenet hanc sententiam, sed eandem ac Lessius, quamque S. Alphonsus primo loco inferius exponet, et quidem per se et « stando in vim

« satur respectu auditorum mediatorum: « tum ob moralem impotentiam; tum quia « eo ipso quod apud immediatos retra- « ctavit, implicite illis commisit ut hanc « retractationem ipsi indicent aliis, si qui- « bus forte revelaverint. Idque confirmat « praxis confessariorum, qui tantum obli- « gant ut retractent apud eos quibus ipsi « revelarunt. — Vide card. Lugo¹ ».

Quaeritur: *an infamator teneatur famam restituere, non solum coram auditoribus immediatis, sed etiam mediatis?*

Prima sententia, quam tenent Lugo² cum Navarra, Lessio et Turriano; Sporer³, Croix⁴, Salmant.⁵, Roncaglia⁶, Concina⁷, Contin. Tournely⁸, distinguit: — Si famam abstulisti apud auditores quos putabas non revelaturos, non teneris restitutionem facere apud auditores mediatos; quia, cum non praevideris damnum, non teneris illud reparare: tale enim damnum, si evenit, per accidens evenit. — Secus, si praevideris alios facile evulgaturos.

Secunda vero sententia, quam (practice loquendo) probabilem putant cum Busenbaum Lugo⁹ cum Fabro; Holzmann¹⁰, Croix¹¹, Sporer¹² et Salmant.¹³, tenet sufficere ut plurimum restitutionem facere apud immediatos. — Tum quia restitutum apud omnes mediatos saepe est moraliter impossibilis; tum quia per illam retractationem coram immediatis jam imponitur iis obligatio se retractandi apud alios.

Sed his non obstantibus, prima sententia est mihi verior. — Quamvis enim ad nihil tenearis, si auditores tui jam se

retractent apud alios; quando tamen illi hoc facere negligunt, teneris damnum reparare quantum est moraliter possibile. Prout, si incendisti segetem tui inimici, praevidens ignem facile extendendum ad segetes finitimas, teneris utique totum damnum resarcire: cum quisque teneatur restituere omne damnum quod alteri provenit ex sua injuria, semper ac illud fuerit praevisum.

992. — Notandum autem hic quod, cum fama sit restituenda ab eo qui verum crimen propalavit, tres modi a doctoribus assignantur:

Primus modus, ut docet S. Thomas¹⁴, si diffamator dicat: *Se malum dixisse; vel quod injuste eum diffamaverit.* — Sed hic modus, ut dicunt Cajetanus, Ledesma, Lessius, apud Salmant.¹⁵, vix hodie sufficiens est^{a)} apud rusticos et simplices.

Secundus modus, qui communiter aptissimus existimatur, est, quod si restitutum famae alio modo facta potius noceat quam prosit; tunc melius est indirecte occasione oblata, serio et pluries honorabiliter loqui de laeso, vel illum honorifice tractare. — Ita Salmant.¹⁶ cum Cajetano.

Tertius modus esset asserere: *Se falsum dixisse, errasse, se deceptum vel mentitum fuisse.* — Et licet hunc modum adhiberi posse negant Sotus, Cajetanus, Bañez^{b)}, Silvius, etc., apud Salmant.¹⁷, putantes haec esse vera mendacia; probabiliter tamen Lugo¹⁸, Sanchez¹⁹, Wiggandt²⁰, Lessius²¹, Roncaglia²², Mazzotta²³ cum communi (ut asserit); et Salmant.²⁴

responsione. - Petr. Ledesma, Sum., part. 2, tr. 8, cap. 7, concl. 3. - Less., cap. 11, n. 110, v. Tertio. - ¹⁵ Tr. 13, cap. 4, n. 180. - ¹⁶ Loc. cit., n. 180, i. f. - Cajetanus, in 2^{ae} 2^{ae}, qu. 62, art. 2, ad 2, *In eadem resp.* - Sotus, de Just. et Jure, lib. 4, qu. 6, art. 3, de 4 argum., v. *Verum tamen hic.* - Cajetanus, loc. cit. - Silvius, in 2^{ae} 2^{ae}, qu. 62, art. 2, quaer. 22. - ¹⁷ Loc. cit., n. 131. - ¹⁸ Disp. 15, n. 30, v. f. - ¹⁹ Decal., lib. 3, cap. 6, n. 18 et seqq. - ²⁰ Tr. 8, exam. 5, n. 104, resp. 16. - ²¹ Lib. 2, cap. 11, n. 110. - ²² Tr. 13, qu. 4, de Restit., cap. 3, quaer. 2, resp. 2. - ²³ Tr. 4, disp. 2, qu. 2, cap. 1, § 2, v. *Dico* 2. - ²⁴ Tr. 13, cap. 4, n. 133.

Tres modi reparandi infamiam de crimine vero.

Monitum ad confessarios et concionatores.

Materialis detractor tenetur reparare minus quam formalis.

rationis et argumenti», quamvis « de facto » plerumque ab hac obligatione liberet, ut notabit S. Alphonsus in secunda sententia. Male ergo a Busenbaum allegatur Lugo.

992. - a) Ut S. Alphonsus cum auctoribus allegatis consentiat, legendum est: Modum istum vix sufficientem hodie esse, nisi forte apud rusticos et simplices.

b) Bañez, quidquid dicant Salmant., non negat adhiberi posse hunc modum: « Contendimus, inquit in 2^{ae} 2^{ae}, qu. 62, art. 2, dub. 8, concl. 3, v. *Secundus modus*, quod isto modo absque mendacio potest fieri restitutum; tamen aliquando, secundum regulas prudentiae, non erit licitum vel obligatorium.; aliquando vero erit licitum et justum ».

cum Villalobos, Trullench, Ledesma, Serra, Tapia, Prado, Sayro, Petro Navarra, censent praedicta verba non esse mendacia, sed veras amphibologias. Nam, ut S. Thomas¹ ait: *Ipsa peccata falsitates et mendacia dicuntur in Scripturis; secundum illud Ps. iv: Ut quid diligitis vanitatem, et quaeritis mendacium?* Et idem habetur in Jerem. viii, 10: *A propheta usque ad sacerdotem, cuncti faciunt mendacium*, id est peccatum. Pariter igitur qui peccavit, bene potest dicere *se mentitum fuisse, sive errorem fecisse.* — Hinc in nostro casu bene possumus, immo si opus sit, tenemus talibus verbis ambigui uti; dum S. Thomas² docet famam proximi omni modo possibili reparandam esse^{c)}. Ita Salmant.³

« Unde resolves:

« 1°. Confessarii est, uti et concionato- rum, bene instruere suos, et monere de « restitutione ac fuga vitii tam communis ».

993. - « 2°. Is qui bona fide vel proba- bili errore ductus, sine formali menda- cio falsum de alio dixit, tenetur (intel- lecta postea materiali injustitia) ad resti- tutionem: licet non tam stricte, quam « qui infamavit per injuriam formalem. « Hic enim tenetur restituere cum detri- mento famae suae, etiam aequali. Alter, « non item; sed tantum quatenus sine suo « notabili incommodo potest. — Molina, « Lessius, card. Lugo⁴. Similiter, qui cri-

Villal., part. 2, tr. 11, diff. 37, n. 5, v. f. - Trull., lib. 7, cap. 10, dub. 21, num. 3. - Petr. Ledesma, Sum., part. 2, tr. 8, cap. 7, concl. 3. - Serra, in 2^{ae} 2^{ae}, qu. 62, art. 2, dub. 3, v. *Quartus modus.* - Tapia, tom. 2, lib. 5, qu. 27, art. 2, n. 3. - Prado, cap. 18, qu. 5, n. 6 et seqq. - Sayr., Clav., lib. 11, cap. 4, n. 24 et seqq. - Petr. Navarra, lib. 2, cap. 4, num. 379 et seqq. - ¹ P. 1, qu. 17, art. 1, corp. - ² In 4, dist. 15, qu. 1, art. 5, solut. 2, ad 1. - ³ Tr. 13, cap. 4, n. 133. - Molina, tr. 4, disp. 40, n. 3. - Less., lib. 2, cap. 11, dub. 22, n. 115 et 116. - ⁴ Disp. 15, n. 4. - ⁵ Disp. 2, de

men narravit de uno, quod auditores « ex errore intellexerunt de alio, licet non « ex justitia (siquidem non ejus actio, sed « error audientium causa fuit damni in- « justii); tamen ex caritate tenetur ad re- « stitutionem, cum possit grave damnum « proximi sine suo detrimento praecavere. « — Bonacina⁵ ».

994. — Notandum tamen quod talis materialis detractor, si commode possit, tenetur statim ac advertit, famam restituere ex justitia; pari modo quo incendens alterius domum sine culpa, tenetur ex justitia statim ignem extinguere. Alias damnum quod inde sequitur ipsi imputatur. — Ita communiter Lessius⁶, Lugo⁷; Laymann, Trullench, Bonacina, Dicastillus^{a)}, etc., cum Salmant.⁸

An autem *qui injuste alium diffamavit, crimen ejus verum manifestando, teneatur integre damnum quod inde secutum est restituere?*

Negat Sotus, dicens teneri tantum ad partem; cum damnum proveniat non solum ex manifestatione, sed ex ipso crimine commisso. Et hoc probabile putant Bonacina^{b)} et Trullench, apud Salmant.⁹. — Sed omnino oppositum tenendum cum Croix¹⁰, et Salmant.¹¹ cum Laymann, Lugo, Molina, Dicastillo, etc. Quia hic et nunc sua injusta revelatio est causa vera et unica damni; dum sine ipsa damnum omnino abfuisset.

Restit. in partic., qu. 4, punct. 6, n. 12. - ⁶ Lib. 2, cap. 11, dub. 22, n. 118. - ⁷ Disp. 15, n. 4. - Laym., lib. 3, tr. 8, part. 2, cap. 7, n. 1. - Trull., lib. 7, cap. 10, dub. 25, n. 1. - Bonac., loc. cit., n. 10. - ⁸ Tr. 13, cap. 4, n. 120 et 121. - Sotus, de Just. et Jure, lib. 4, qu. 6, art. 3, de 4 argum. - Trull., loc. cit., dub. 20, n. 4. - ⁹ Loc. cit., n. 125. - ¹⁰ Lib. 3, part. 2, n. 1240. - ¹¹ Loc. cit., n. 126. - Laym., lib. 3, tr. 3, part. 2, cap. 7, num. 4. - Lugo, loc. cit., num. 22. - Molina, tr. 4, disp. 45, num. 4. - Dicast., de Restit., disp. 12, part. 3, dub. 17, n. 273.

c) S. Doctor, in *Hom. apost., tr. 11, n. 18*, alium insuper modum indicat, scribens: « Ego soleo hoc consilium dare, ut dicant: *Ex capite meo hoc erui*, vulgo: *Me l'ho cavato dal capo*, aequivocando, quia omnia verba e mente, pro qua accipitur caput, procedunt ». — At *ibid.* paulo inferius, circa universam de famae restitutione doctrinam haec sapienter monet: « Confessarius.... curet, ut hujusmodi famae compensationes, cum commode fieri possunt, ante absolutionem fiant, quia postea difficultate adimplebuntur; licet ceteroquin hae mi-

nus difficultatis habeant quam pecuniae restitutum ».

994. - a) Dicastillus, *de Restit., disp. 12, part. 3, dub. 1*, id ex parte tenet, ut notant Salmant., dum n. 163, dicit ejusmodi detractorem probabiliter teneri ex caritate tantum; at n. 164, etiam probabiliter eum ex justitia teneri asserit.

b) Bonacina, *loc. cit., punct. 16, n. 1*, insinuat esse probabile, ut dicunt Salmant., in quantum probabilius dumtaxat oppositum appellat.

Materialis tenetur ex justitia statim ac advertit.

Injuste propalans crimen verum.

tenetur reparare integre damnum secutum.

Non faciendum, juxta alios; nisi praevisa sit revelatio.

Ut plurimum non faciendum, juxta alios.

Prior sententia S. Doctori verior.

995. - « 3°. Qui detraxit alteri libello « famoso, tenetur, ut efficax sit restitutio, « eam facere contrariis scriptis vel publica « revocatione. — Sayrus, Bonacina ¹ ».

Notandum 1°. Quod *libellus infamatorius* tunc conficitur, quando profertur scriptura, etsi brevissima, continens infamiam occultam alicujus, ut publica fiat. — Unde non esset talis, si confectus esset ad ingenium ostentandum, non autem ad malum publicandum; vel si infamia jam esset facta publica; vel si quis ob bonum publicum proferret defectum grassantem in communem perniciem: vel si quis jocosam non gravia conscriberet. — Ita Salmant. ² cum Dicastillo, Bonacina et aliis.

Notandum 2°. Cum Molina et Dicastillo ³, auctorem libelli censerit, et poenis subijci etiam illum qui aliquod signum infamatorium appendit ad janua domus alicujus, quo publice eum infamet. — Dicuntur autem libelli famosi etiam schedulae ad iudices delatae contra aliquem sine nomine accusantis, ob quas prohibetur iudicibus ad inquisitionem procedere, in cap. *Inquisitionis*, § *Tertiae*, de *accusat.* ^a.

Notandum 3°. Quoad poenam contra tales libellos conficientes, adesse excommunicationem ferendam ^b, ex can. *Qui in alterius, caus. 5, qu. 1*; latam autem ipso facto, si libellus sit contra Papam aut cardinalem. Esset immo reservata, si libellus sit contra statum ordinum Minorum, aut Praedicatorum, aut aliorum communicantium (ut Bonacina, Molina ^c, Di-

Sayr., *Clav.*, lib. 12, cap. 4, n. 9. — ¹ Disp. 2, de Restit. in part., qu. 4, punct. 9, n. 8. — ² Tr. 13, cap. 4, n. 39. — *Dicast.*, de Restit., disp. 12, part. 5, app. 1, dub. 1, n. 430 et seqq. — *Bonac.*, disp. 2, de Restit. in part., qu. 4, punct. 9, n. 1 et seqq. — *Molina*, tr. 4, disp. 35, n. 4. — *Dicast.*, loc. cit., n. 433. — ³ Apud *Salmant.*, loc. cit., n. 40. — *Bonac.*, loc. cit., punct. 9, n. 9. — *Dicast.*, loc. cit., dub. 2, n. 440 et

995. - ^a) Decretalis ista loquitur de iis qui ejusmodi libellos « in occulto » porrigunt.

^b) S. Alphonsus, post Salmanticenses, cap. 4, n. 41, allegat canonem *Qui in alterius*; sed ibi tantum sancitur flagellandos esse auctores libellorum ejusmodi. Atvero in canone sequenti *Quidam maligni*, statuitur si auctor se non pro palaverit: « Ut sancti... corporis ac sanguinis participatione privatus sit ». Quod si etiam prohibitus, corpus Domini sumere praesumat, « anathematis ultione percussus sit ». Denique in can. 3, *Si qui inventi*,

castillus, etc., apud Salmant. ⁴); non vero, si contra religiosum particularem ^d).

996. - « 4°. Si ex laesione famae ortum « etiam est alteri damnum fortunarum, « ut si privatus est officio, excidit spe di- « vitis matrimonii, amisit dotem, etc.: tunc « et fama debet restitui, et damnum illud « compensari, ad arbitrium prudentum ». [Juxta spei aestimationem; ut Lessius, Lugo, cum Salmant. ⁵. — Notandum vero quod ad obligationem restituendi damna omnino requiritur praevio ipsorum, saltem in communi. Salmant. ⁶. Vide dicta n. 613].

« Et quidem obligatio restitutionis fa- « mae, cum sit pure personalis, non transit « ad haeredes. Obligatio autem compen- « sationis dicti damni, cum habeat respe- « ctum ad bona infamatoris, transit ad « haeredes. — Laymann ⁷ » [cum Lugo, Lessio, Bonacina, etc.].

997. - « Quaesitum. *Quae excusent a « restitutione famae?* — Resp. Patere ex « dictis de Restit. ». [Ex n. 696].

« Unde resolves:

« 1°. Excusatus es a famae restitutione, « si plane sis impotens ». — [Qui autem nequit restituere totum, tenetur quoad partem quam potest. Salmant. ⁸].

« 2°. Si crimen occultum quod dixisti, « vel simile, alia ratione fiat publicum ». [Cum Lugo, Lessio, Bonacina ^a) et Salmant. ⁹ etc.]. — Si auditores non credant. Salmant. ¹⁰.

« 3°. Si fama aliis modis jam recupe- « rata sit, ut infamati purgatione, vitae

seqq. — ⁴ Loc. cit., n. 41. — *Less.*, lib. 2, cap. 11, dub. 19, n. 103. — *Lugo*, disp. 15, n. 21. — ⁵ Tr. 13, cap. 4, n. 124. — ⁶ Loc. cit., n. 124, i. f., et n. 118. — ⁷ Lib. 3, tr. 3, part. 2, cap. 7, n. 4. — *Lugo*, loc. cit., n. 8. — *Less.*, loc. cit., dub. 21. — *Bonac.*, loc. cit., punct. ult., n. 15. — ⁸ Tr. 13, cap. 4, n. 134, v. f. — *Lugo*, disp. 15, n. 37. — *Less.*, lib. 2, cap. 11, dub. 26, n. 137, v. *Quinto*. — ⁹ Loc. cit., n. 139. — ¹⁰ Loc. cit., n. 134.

dicitur: « Si qui inventi fuerint famosos libellos in ecclesia ponere, anathematizentur ».

^c) Molina, *loc. cit.*, disp. 35, n. 4; et disp. 39, i. f., de aliis poenis dumtaxat loquitur, quamvis pro hac etiam, sed male, a Salmant. citetur.

^d) Excommunicationes latae sententiae, quas S. Alphonsus hic commemorat, non amplius vigent.

997. - ^a) Bonacina, *disp. 2, de Restit. in part.*, qu. 4, punct. ult., n. 8, ita profecto docet, si tamen alia ratione « justa » factum fuerit publicum; secus vero, si factum sit pu-

Damnum fortunae sequens ex infamia, reparandum.

Requiritur ut adfuerit praevio.

Obligatio reparandi famam non transit ad haeredes.

Secus, obligatio reparandi damni.

Impotentia excusat a restituenda fama.

Item, si crimen evasit publicum.

Item, si fama aliis modis sit recuperata.

« probitate, testimonio prudentum. Lessius ¹ ». [Ita etiam Salmant. ² cum Lessio, Dicastillo, Trullench, Navarro ^b) et communi]. — « Etsi tunc pro damno quod secutum est, debeat satisfieri. Cardinalis « Lugo ³ ».

998. - « 4°. Si prudenter judicetur jam « dudum rem oblivione deletam. Quo casu « maxime prudentia opus est: nam ali- « quando periculosius est retractare reno- « vando memoriam. — Vide card. Lugo ⁴ ».

Quid agendum, si dubium sit an infamatio fuerit oblivioni data? — Distinguunt doctores:

Si crimen de quo alter est infamatus fuerit verum, ait Lessius ⁵ non esse facile revocandum ad memoriam: nisi evidens sit periculum quod infamia illa ex alia via ad memoriam redeat.

Si vero crimen fuerit falsum, semper revocanda est infamatio, nisi constet de oblivione. Ita Lessius ⁶; et Cajetanus ac Dicastillus apud Croix ⁷. — Hoc tamen advertunt procedere, si nullum periculum sit ut per retractationem criminis memoria renovetur; nam Lugo ⁸ et Holzmann ⁹ dicunt aliquando multo magis periculum fore, quoad servandam famam proximi, detractionem retractare, memoriam renovando quae forte jam evanuerat, quam tacere. — Hinc ajunt Continuator Tournely ¹⁰, Mazzotta ¹¹, Holzmann ¹²; et

¹ Cap. 11, dub. 26, n. 137. — ² Tr. 13, cap. 4, n. 137. — *Less.*, cap. 11, dub. 17. — *Dicast.*, de Restit., disp. 12, n. 183. — *Trull.*, (a Salm. hic non citatus) lib. 7, cap. 10, dub. 19, n. 3. — ³ Disp. 15, sect. 3, n. 35. — ⁴ Loc. cit. — ⁵ Cap. 11, dub. 18, n. 100. — ⁶ Loc. cit. — *Cajetan.*, in 2^{ae} 2^{ae}, qu. 62, art. 2, ad 2 dub. — *Dicast.*, de Restit., disp. 12, num. 196. — ⁷ Lib. 3, part. 2, num. 1255. — ⁸ Loc. cit., num. 35. — ⁹ De Restit., num. 604, ad 4. — ¹⁰ De Restit. in part., cap. 3,

blicum injuste. Quod Salmanticenses non no- taverunt.

^b) Navarrus male a Salmant. citatur pro tertia hac excusationis causa, quam, *Man.*, cap. 18, n. 47, praetermittit.

998. - ^a) Navarrus, *loc. cit.*, excusat a retractatione, quando adest « tanta oblivio dictae infamationis, ut perinde sit ac si nunquam dictum fuisset... Dixi: ac si nunquam dictum fuisset...; quia difficile est certo scire id in perpetuam oblivionem venisse ».

^b) Molina, *tr. 4, disp. 41, n. 5*, refert sententiam, quae ad retractationem obligat etiam quando verisimile est, sed non certum, auditores oblitos esse; et ait: « Quamvis autem

Salmant. ¹³ cum Lessio, Navarro ^a), Molina ^b), Valentia, Bonacina, Trullench et Dicastillo, sufficere ad omittendam retractationem, quod oblivio probabiliter creditur. Deinde censent Lessius ^c), et Salmant. ¹⁴ cum Lugo ^c) et Bonacina, crimen praesumendum oblitum, si per multum tempus nulla de illo mentio facta fuerit.

Et in hoc insuper advertendum 1). Quod ad restitutionem famae requiritur moralis certitudo quod detractor fidem obtinuerit apud auditores; alias, ex regula generali, nullum damnum dubium est de necessitate restituendum (prout diximus n. 562, v. *Secunda*). Nec raro de facto accidit quod his detractionibus fides non praestatur; maxime si detractor loquatur ex ira vel alia passione, et detractio testimoniis aliorum aut aliter non firmetur.

Advertendum 2) cum Lugo ¹⁵, quod retractatio per se affert infamiam retractanti. Unde quando dubitatur de oblivione infamationis, non videtur quis teneri damnum certum pati, ad reparandum incertum damnum proximi. Et licet injuria irrogata sit certa, et ideo possideat; attamen, quia restitutio non debetur ob solam injuriam, sed ob damnum vere illatum (ut diximus cum S. Thoma ¹⁶), non videtur esse obligatio resarciendi damnum dubium cum damno certo restituentis: nisi quando solum periculum infamiae alterius in ali-

art. 3, sect. 5, v. *Dico 4*. — ¹¹ Tr. 4, disp. 2, qu. 2, cap. 1, § 2, quaer. 5, v. *Quarta*. — ¹² Loc. cit. — ¹³ Loc. cit., n. 188. — *Less.*, cap. 11, dub. 18. — *Valent.*, in 2^{ae} 2^{ae}, disp. 5, qu. 6, punct. 5, § 1, v. *Excusat etiam*. — *Bonac.*, disp. 2, de Restit. in part., qu. 4, punct. 13, num. 2. — *Trull.*, lib. 7, cap. 10, dub. 19, num. 6. — *Dicast.*, de Restit., disp. 12, num. 193. — ¹⁴ Tr. 13, cap. 4, n. 138. — *Bonac.*, loc. cit., n. 2. — ¹⁵ Disp. 15, n. 35, v. f. — ¹⁶ 2^{ae} 2^{ae}, qu. 62, art. 7, corp.

Dubius an fidem obtinuerit non tenetur reparare.

Dubius de oblivione non tenetur cum damno proprio certo.

Libellus infamatorius quid.

Poenae contra conficientes tales libellos.

quo casu magis aestimaretur, quam infamia certa sive damnum detractoris.

999. - « 5°. Si is cui detraxisti tibi si-
« milite detraxerit, nec velit restituere;
« quia tunc potes jure compensationis seu
« retentionis uti: dummodo infamia illata
« non redundet in alios. — Ita probabiliter
« Toletus, Lessius, Silvius, Malderus, Dia-
« na¹, Molina; contra Cajetanum, Tan-
« ner^{a)}, card. Lugo et Navarrum ».

Quaeritur igitur 1°. *An liceat compen-
sare famam cum fama?*

Certum est 1) quod si alter tibi velit
famam restituere, teneris tu pariter resti-
tuere famam ei ablatam.

Certum est 2) quod si alter famam tibi
jam abstulerit, non potes deinde in com-
pensationem famam illi auferre; quia tunc
non esset haec compensatio, sed vindicta,
cum fama tua non reparatur per infamiam
illius. — Ita communiter DD. cum Sal-
mant.²

Sed quaestio vertitur: *an, si alter nolit
famam tibi restituere, possis tu compen-
sationem facere, differendo restitutionem
suae famae?*

Prima sententia negat; quam tenent
Navarrus³, Lugo⁴; Sporer^{b)} cum Petro
Navarra, Cajetano, Valentia et Tanner^{c)}.
— Ratio, quia compensatio tantum con-
ceditur ad reparandum damnum illatum.
In nostro autem casu, tu, non restituendo
alteri famam, non jam recuperas famam
tuam ab illo ablatam; et ideo non datur

Tolet., lib. 5, cap. 70, i. f. — Less., cap. 11, dub. 25,
n. 133. — Silvius, in 2^{ae} 2^{ae}, qu. 62, art. 2, quaer. 10, n. 6. —
Malder., tr. 7, cap. 2, dub. 14. — ¹ Part. 3, tr. 5, resol. 30,
v. Not. 2. — Molina, tr. 4, disp. 49, n. 2. — Cajetan., in
2^{ae} 2^{ae}, qu. 62, art. 2, v. *Sed salva eorum.* — Lugo, disp. 15,
n. 44. — Navar., Man., cap. 18, n. 47. — ² Tr. 13, cap. 4,
n. 143. — ³ Man., cap. 18, n. 47. — ⁴ Disp. 15, n. 44. — Petr.
Navar., de Restit., lib. 2, cap. 4, num. 396. — Cajetan., in
2^{ae} 2^{ae}, qu. 62, art. 2, v. *Sed salva eorum.* — Valent., in
2^{ae} 2^{ae}, disp. 5, qu. 6, punct. 5, § 1, assert. 5, v. *Si duo
vicissim.* — Sporer, tr. 5, cap. 4, num. 117. — Lugo, loc.
cit. — ⁵ Cap. 11, dub. 25, n. 133. — ⁶ Lib. 3, tr. 3, part. 2,

999. — a) Tanner, quem Busenbaum contra
expositam doctrinam allegat, re tamen vera
ab ea non dissentit, tom. 3, disp. 4, qu. 6,
dub. 6, n. 155, ubi haec scribit: « Mutua in-
famatio, quamvis aequalis, per se non excusat
a restitutione, sed per accidens... Secus est, si
ex mutuo consensu alter alteri suam obliga-
tionem condonet...; aut si infamantem infamet
per modum justae defensionis, cum alia via
non suppetit... Item, ex probabili, si alius te

compensatio, cum ipsa non reparat da-
mnum illatum.

Secunda vero sententia, communior
(immo communissima, ut fatetur idem
Sporer) et probabilior, quam probabilem
vocat Lugo, et tenent cum Busenbaum
(ut supra) Lessius⁵, Laymann⁶, Contin.
Tournely⁷, Molina⁸, Silvius⁹, Roncaglia¹⁰,
Holzmann¹¹, Wigandt¹², Sotus¹³; et Sal-
mant.¹⁴ cum Sa, Rebello, Dicastillo, Trul-
lench, Villalobos, etc., concedit compen-
sationem. — Ratio, quia hoc casu non fit
compensatio in reparatione proprii damni,
cum utriusque partis damnum permaneat;
sed fit in retentione debiti, eo quod potes
tu retinere famam alterius, donec ille fam-
mam tibi restituat: ait enim Laymann re-
gulam esse generalem, *quod non cogaris
jus suum alteri reddere, si ille recuset tibi
reddere tuum.* Licet ergo haec quomodo-
cumque dicta compensatio non auferat
damnum tibi ablatum; auferat tamen sive
suspendit obligationem resarciendi famam
alterius, usquedum ille tibi famam resti-
tuat.

Nec obstat dicere cum Lugo, quod si
posses retinere famam alterius cum illius
damno, posses etiam famam illi tollere:
quod nemo certe admittit. — Nam respon-
demus aliud esse damnum inferre, aliud
illud permittere; aliud enim est positive
auferre famam proximi, aliud omittere
famam ei restituere, et negative se habere:
quia pro his duobus diversis actibus di-

cap. 7, num. 5. — ¹ De Restit. in partic., cap. 3, art. 3,
sect. 5, in med., v. *Quaeres.* — ² Tr. 4, disp. 49, n. 2. —
³ In 2^{ae} 2^{ae}, qu. 62, art. 2, quaer. 10, num. 6. — ⁴ Tr. 13,
qu. 4, cap. 3, quaer. 3, resp. 5. — ⁵ De Restit., n. 604,
i. f. — ⁶ Tr. 8, exam. 5, num. 103, resp. 4, sub 5. — ⁷ De
Just. et Jure, lib. 4, qu. 6, art. 3, argum. 4, i. f. — ⁸ Tr. 13,
cap. 4, n. 146. — Sa, id est *Victorellus*, addit. ad Sa, v. *Re-
stitutio*, num. 32. — *Rebell.*, part. 1, lib. 4, qu. 13, num. 4. —
Dicast., de Restit., disp. 12, n. 246. — *Trull.*, lib. 7, cap. 10,
dub. 29, n. 2. — *Villal.*, part. 2, tr. 11, diff. 23, num. 10. —
Laym., lib. 3, tr. 3, part. 2, cap. 7, num. 5, i. f. — *Lugo*,
disp. 15, n. 45.

aequaliter infamaverit, quem noris nolle tibi
famam restituere ».

b) Sporer, tr. 5, cap. 4, num. 118, negat
licere « per se et praecise per modum com-
pensationis ». Quod num. 119 his verbis ex-
plicat: « Nam per accidens, indirecte et per
modum defensionis, id licere aliquando liben-
ter fatemur ». Idque sive intra sive extra ju-
dicium.

c) De Tanner vide hic supra notam a.

Probabi-
lius licet
non resti-
tuere.

Aliud, fa-
mam aufer-
re; aliud,
omittere re-
stitutio-
nem.

versa occurrit ratio. Tollere famam alte-
rius qui te infamavit, utique tibi non licet;
quia infamia illius non reparat damnum
infamiae tuae. Omittere autem famam al-
teri restituere, licitum est, si justam cau-
sam habes omittendi; justa causa autem
est hic (ut diximus), quia non teneris red-
dere jus alteri debitum, donec ille jus de-
bitum tibi reddat. — Praeterea ablatio fa-
mae de se positive et principaliter tendit
ad damnum proximi, et ideo est intrin-
sece mala; et quamvis id faceres ut alter
sic moveatur ad restituendam famam
tuam, hoc tamen non potest reddere lici-
tam tuam detractionem, cum tale medium
non sit per se aptum ad famam tuam re-
parandam. Non sic in omissione restitui-
tionis; quia haec omissio non tendit de
se ad malum proximo inferendum: sed
tantum ad servandum te indemnem, ne
obligaris famam restituere alteri qui fa-
mam tuam renuit restituere.

1000. — Quaeritur 2°. *An, quando resti-
tutio famae sui impossibilis, teneatur dif-
famator infamiam pecuniis compensare?*

Prima sententia probabilis affirmat;
quia, cum fama sit pretio aestimabilis,
debet compensari pecunia, si aliter resar-
ciri nequit. Ita Silvius, Ledesma^{a)}, Sotus,
Aragon, Tapia, Covarruvias^{b)}, etc., apud
Salmant.¹ — Et videtur clare hanc tenere

Silvius, in 2^{ae} 2^{ae}, qu. 62, art. 2, quaer. 22, num. 4. —
Sotus, de Justit. et Jure, lib. 4, qu. 6, art. 3, de 4 argum.,
v. *Quid autem.* — Aragon, in 2^{ae} 2^{ae}, qu. 62, art. 2, de Restit.
famae, dub. 9, dict. 2. — Tapia, tom. 2, lib. 5, qu. 27, art. 4,

1000. — a) Petrus de Ledesma, in *Sum.,
part. 2, tr. 8, cap. 7, post concl. 7, dub. 2,
v. Dico 2*, utramque sententiam existimat pro-
babilem.

b) Covarruvias, *Variar. lib. 1, cap. 2, n. 8*,
hoc solum asserit: posse nempe famam pec-
unia compensari; idemque habet in *reg. Pec-
catum, part. 1, n. 8*. Citatur tamen a Salmant.
ut asserit S. Alphonsus.

1001. — a) Lessius, *lib. 2, cap. 11, n. 136*;
Trullench, *lib. 7, cap. 10, dub. 29, n. 6*, id
perfecto affirmant, loquentes de eo qui famam
restituere detrectat; secus vero esse ajunt, si
famae restitutio foret impossibilis.

b) Bonacina, *disp. 2, de Restit. in partic.,
qu. 4, punct. ult., n. 14*, tractat de eo qui
nequit famam restituere, et asserit posse fieri
ut ex aequitate illam pecunia compensare te-
neatur, non tamen ex justitia.

c) Locus ad quem S. Doctor lectorem re-

S. Thomas², ubi dicit: *Vel si non possit
famam restituere, debet ei aliter recom-
pensare, sicut et in aliis dictum est*, sci-
licet pecunia, ut in solutione ad 1um jam
dixerat.

Secunda tamen probabilior sententia
negat; quia justitia tantum obligat ad red-
dendum ablatum vel aequivalens. Sed pec-
unia non est id quod per detractionem
ablatum est, nec aequivalens famae abla-
tae, cum fama sit ordinis superioris ad
pecunias; et ideo quibuscumque pecuniis
nunquam satisfieri potest. — Monent au-
tem communiter doctores, quod si infa-
mator sit dives, et infamatus pauper: tunc
si nequit famam illi restituere, congruum
est ut ille ex aequitate compenset infa-
miam cum aliqua pecunia, si alter libenter
illam acceptet. Vide dicta n. 627, v. *Com-
muniter.*

1001. — Quaeritur 3°. *An infamatus, si
alter famam sibi restituere nolit vel ne-
queat, possit pecuniis illius compensari?*
— Alii negant; alii affirmant, ut Lessius^{a)},
Molina, Bonacina^{b)}, Trullench^{a)}, Aragon,
Diana.

Sed difficultas hic urget: *quomodo pos-
sit fieri compensatio cum sola probabili-
tate debiti?* — Sed jam diximus de *Consc.,
Lib. I, n. 35, v. Hinc*^{c)}, quod a generali
regula hunc casum specialiter doctores

n. 2. — ¹ Tr. 13, cap. 4, n. 141. — ² 2^{ae} 2^{ae}, qu. 62, art. 2,
ad 2. — Molina, tr. 4, disp. 49, n. 5. — Aragon, in 2^{ae} 2^{ae},
qu. 62, art. 2, de Restit. fam., dub. 9, dict. 2. — Diana, part. 3,
tr. 5, resol. 30, v. *Not. I.*

Probabi-
lius non est
compensan-
da.

Quando-
que conve-
nit ut com-
pensetur.

Sese com-
pensare pec-
unia infa-
mantis, illi-
citur.

excipiunt apud Salmant. ¹ cum Lessio, Molina, Aragon, Ledesma ²), etc. Et Salmant. ² probabile hoc esse ajunt, dicentes quod cum doctores doceant non posse fieri compensationem debiti probabiliter dubii, intelligunt loqui, quando ipsum debitum est dubium; non vero quando debitum est certum, et dubium tantum versatur circa modum satisfactionis: tunc enim licite potes uti probabili opinione, tibi satisfaciendo compensatione vel aliter. Ita Salmant. ³. — Sed vide dicta *Lib. I, n. 35, v. Attamen* ⁴), ubi contrariae sententiae adhaesimus.

1002. - « 6°. Si non possis absque peccato « riculo vitae ». [Nisi alter ob tuam infamiationem sit in eodem periculo vitae. Salmant. ⁴. Tenet tamen Croix ⁵ cum Illsung, metum gravissimi damni temporalis in bonis, etiam excusare a restitutione famae: hoc tantum potest admitti ⁶), si damnum bonorum sit respective majus quam famae].

« Vel si fama restituenda sit minoris « valoris quam fama detractoris. Sic v. gr. « praelatus non tenetur restituere vili homini, si aliter non potest quam cum « amissione famae suae multo majoris « momenti; sed sufficit tunc, si infamatum laudet aut pecunia compenset. Vide « card. Lugo ⁶ ». [Ita etiam Lessius ⁷, et Salmant. ⁸ cum Bañez, Dicastillo, Trullench, etc., contra aliquos: quia aliter non servaretur aequalitas].

1003. - « 7°. Si infamatus sponte remittit « serit (modo tamen ejus infamia non re-

« dundarit in alios, ut familiam, statum), « sive expressa sive tacita sit condonatio: « tametsi nihilominus ex caritate damnum « resarcire aliquando tenearis, si possis « absque gravi incommodo. Card. Lugo ⁹. « — Immo aliquando etiam sufficit condonatio praesumpta, sive interpretativa « voluntas ejus qui potest condonare, si « nimirum ille sit ita affectus, ut si rogatur « retur facile condonaret: tunc enim non « est invitus, saltem quoad substantiam, « etsi fama non restituatur. Vide card. « Lugo ¹⁰.

« Quaeres II°. *An restitutio famae licite « condonetur?*

« Resp. Licite fit in iis casibus in quibus « bus seipsum licet infamare. In quibus « autem, et quam graviter peccat se infamando; in iisdem, et tam graviter « peccat condonando. — Navarra, Trullench ¹¹ ».

Per se loquendo, non est mortale infamare seipsum, exceptis casibus apud Busenbaum, ut infra ¹²): ita Holzmann ¹³ cum Laymann et communi; quia quisque est dominus suae famae. Est tamen veniale, si fit sine causa.

« Unde resolves:

« 1°. Condonans famae restitutionem « peccat mortaliter: 1) Si infamia redundat in alios. 2) Si inde sequatur scandalum. 3) Si sit vir valde utilis reipublicae, et ex infamia fructus impediatur. « 4) Si fama sit necessaria ad muneris « gubernationem. Sotus, Lessius, Trullench ¹³.

etiam tacita, vel quandoque praesumpta.

Condonatio, non semper licita.

Quando sit lethalis.

« Qui tamen notant condonationem « semper esse validam, quando fama non « redundat in alios; secus, quando redundat. Unde parentes non possunt condonare, quando redundat in filios; neque « filii, quando in parentes. Vide auctores « citatos.

« 2°. Ex eo vero praecise quod infamatus (vel contumelia affectus), conversans cum infamatore, videatur remittere injuriam, non censetur condonare restitutionem famae vel honoris; sicut nec alia debita, per familiaritatem. — Navarra ¹, Trullench ² ».

Conversatio cum infamatore per se non est condonatio.

¹ Man., cap. 18, n. 47. — ² In Decal., lib. 7, cap. 10, dub. 29, n. 4.

Periculum vitae vel gravissimi damni excusat a restituenda fama.

Item, si sit minoris valoris quam fama detractoris.

Item per se, condonatio spontanea.

¹ Tr. 13, cap. 1, n. 321. - Less., cap. 11, n. 136. - Molina, tr. 4, disp. 49, n. 5. - Aragon, in 2^{ae} 2^{ae}, qu. 62, art. 2, de Rest. fam., dub. 9, dict. 2. — ² Loc. cit., n. 148 (cfr. cap. 1, n. 321). — ³ Tr. 13, cap. 4, n. 148. — ⁴ Loc. cit., n. 135. — ⁵ Lib. 3, part. 2, n. 1251. - Illsung., tr. 4, disp. 3, n. 111, v. Sexto. — ⁶ Disp. 15, n. 40. — ⁷ Cap. 11, n. 138. — ⁸ Loc. cit., n. 136. - Bañez, in 2^{ae} 2^{ae}, qu. 62, art. 2, dub. 9, concl. 2. -

Dicast., de Restit., disp. 12, n. 221 et seqq. - Trull., lib. 7, cap. 10, dub. 21, n. 4; et dub. 30, n. 8. — ⁹ Disp. 15, n. 38. — ¹⁰ Loc. cit., n. 39. - Petr. Navar., de Rest., lib. 2, cap. 4, n. 386 et seqq. — ¹¹ Loc. cit., dub. 23, n. 1. — ¹² De Praec. decal., n. 644. - Laym., lib. 3, tr. 3, part. 2, cap. 3, n. 15. — Sotus, de Just. et Jure, lib. 4, qu. 6, art. 3, de 4° argum., v. *Super his autem*. — Less., lib. 2, cap. 11, dub. 24. — ¹³ Loc. cit., n. 2.

sibi per compensationem vel aliter; quia tunc bene potest uti opinione probabili circa modum... Attamen Croix, *lib. 3, part. 1, n. 962*, omnino negat in tribus casibus supra relatis posse fieri compensationem, cum nemini liceat compensare creditum nisi certum. Ego autem, ut fatear quid sentiam, dico quod in primo casu compensationis famae cum pecunia sequor quod tenet Croix. Contrariam vero opinionem non audeo improbabilem dicere ob rationem mox allatam, nempe quod ibi agitur

non de jure, sed potius de modo compensationis ».

¹²) Ledesma praecedentem casum habet et solvit, ut notatum est supra nota a, n. 1000.

1002. - ^a) Et idipsum dicit Illsung; cui videtur consentire etiam Lacroix.

1003. - ^a) In iisdem scilicet casibus in quibus mortale est condonare famae restitutionem. Cfr. etiam supra n. 983, ubi Busenbaum exponit casus in quibus mortale est seipsum infamare.